

ДОМБАЙ-УЗУНКОЛ 2007

ЗВІТ

про гірський туристський
спортивний похід другої категорії складності
Західним Кавказом (Домбай-Узункол)
здійснений з 15 по 24 серпня 2007 року

Маршрутна книжка № 23/2007

Керівник групи: Никонов Андрей Владимирович

Адреса керівника:

03150, м.Київ, вул. Горького 124/128, кв. 80

тел.: 521-11-51

e-mail: andriy.nykonov@gmail.com

Маршрутно-кваліфікаційна комісія розглянула звіт і вважає, що похід може бути зарахований усім учасникам і керівнику _____ категорією складності.

штамп МКК

Голова МКК _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

“ ____ ” _____ 2007 р.

Звіт використовувати в бібліотеці т/к “Глобус”

Зміст

Зміст 3

1.	Довідкові дані про туристський спортивний похід	4
1.1.	Докладна нитка маршруту.....	4
1.2.	Зміни маршруту та його причини.....	4
1.3.	Склад групи	4
1.4.	Відомості про проходження маршруту кожним з учасників	4
2.	Організація туристського спортивного походу.....	5
2.1.	Загальна ідея походу.....	5
2.2.	Транспорт.....	5
2.2.1.	Варіанти під'їзду	5
2.2.2.	Варіанти від'їзду.....	6
2.2.3.	Додаткова інформація.....	6
2.3.	Оформлення документів та перепусток.....	6
2.3.1.	Реєстрація у Федеральній Міграційній Службі (ФМС).....	6
2.3.2.	Перепустки на право перебування у прикордонній зоні	7
2.3.3.	Реєстрація у загоні МНС	8
2.3.4.	Реєстрація перебування групи у Тебердинському заповіднику	8
2.3.5.	Процедури перевірки документів.....	8
2.4.	Маршрут	8
2.4.1.	Заявлена нитка маршруту.....	8
2.4.2.	Запасні варіанти	8
2.4.3.	Аварійні виходи з маршруту.....	8
2.5.	Додаткова інформація.....	9
3.	Графік руху та технічний опис проходження маршруту.....	10
3.1.	Графік руху.....	10
3.2.	Висотний графік.....	13
3.3.	Технічний опис проходження маршруту.....	14
3.3.1.	15 серпня. Сел. Домбай – а/т “Алібек” – дол. р. Алібек.....	14
3.3.2.	16 серпня. Дол. р. Алібек – пер. Алібек (1А, 3168) – “Зелений готель” – ночівля під л. Джалаучат	14
3.3.3.	17 серпня. Л. Джалаучат – л. Сунахет – пер. Джалаучат (1Б, 3050) – л. Двоязичний	16
3.3.4.	18 серпня. Л. Двоязичний – оз. Туряче – а/т “Алібек” – сел. Домбай – дол. р. Гоначхір.....	18
3.3.5.	19 серпня. Дол. р. Гоначхір – дол. р. Кічі-Муруджу	19
3.3.6.	20 серпня. Дол. р. Кічі-Муруджу – пер. Кічі-Муруджу Центральний (1А, 3144) – дол. р. Махар-Су	19
3.3.7.	21 серпня. Дол. р. Махар-Су – т/б “Глобус” – дол. р. Гондарай – дол. р. Джалпакол.....	21
3.3.8.	22 серпня. Дол. р. Джалпакол – озера Куршо – під пер. Беляєва (1Б, 3350)	23
3.3.9.	23 серпня. Пер. Беляєва (1Б, 3480) – дол. р. Мирди – а/т “Узункол”	24
3.3.10.	24 серпня. А/т “Узункол” – аул Хурзук	25
4.	Підсумки, висновки і рекомендації по проходженню маршруту	26
5.	Додатки	27
5.1.	Перелік особистого спорядження	27
5.1.1.	Неспеціальне спорядження	27
5.1.2.	Спеціальне спорядження	27
5.2.	Перелік групового спорядження	27
5.3.	Склад групової аптечки	28
5.4.	Склад ремнабору	28
5.5.	Продуктова розкладка	29
5.6.	Кошторис затрат на похід.....	29
5.7.	Приклад відривного корінця бланку повідомлення про прибуття іноземного громадянина до місця перебування ...	30
5.8.	Бланк заяви на оформлення перепусток на право перебування у прикордонній зоні та приклад перепустки.....	30
5.9.	Приклад вхідного квитка Тебердинського державного природного біосферного заповідника.....	31
5.10.	Зняті перевальні записки	31
5.11.	Список використаних матеріалів	32

1. Довідкові дані про туристський спортивний похід

1.1. Докладна нитка маршруту

З 15.08.2007 по 24.08.2007 група туристів турклубу НТУУ КПІ "Глобус" здійснила гірський похід другої категорії складності у районі Західного Кавказу (Домбай-Узункол). За десять ходових днів було пройдено 111 км за наступним маршрутом:

сел. Домбай – а/т "Алібек" – пер. Алібек (1А, 3168) – "Зелений готель" – л. Джалаучат – л. Сунахет – пер. Джалаучат (1Б, 3050) – л. Двоязычний – оз. Тураче – а/т "Алібек" – сел. Домбай – дол. р. Гоначхір – дол. р. Кічі-Муруджу – пер. Кічі-Муруджу Центральний (1А, 3144) – дол. р. Чауллучат – дол. р. Махар-Су – т/б "Глобус" – дол. р. Гондарай – дол. р. Джалпакол – озера Куршо – пер. Беляєва (1Б, 3480) – дол. р. Мирди – а/т "Узункол" – сел. Хурзук

1.2. Зміни маршруту та його причини

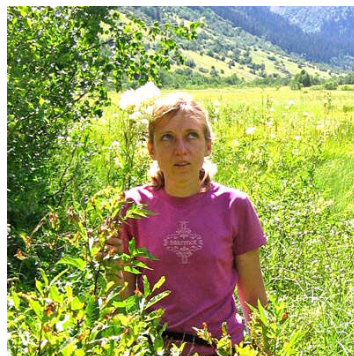
Фактично пройдена нитка маршруту відрізняється від заявленої заміною початкової частини маршруту ущ. Бадук, ущ. Хутий та дол. р. Кічі-Теберда на проходження пер. Алібек (1А, 3168) в бік "Зеленого готелю" через те, що оформлення реєстрації та перепусток зайняло 3,5 дні, а також через відмову лісників видати перепустку в ущ. Бадук, мотивуючи це пожежебезпечним періодом.

1.3. Склад групи

№ п/п	Прізвище, ім'я, по-батькові	Рік.н.	Домашня адреса, телефон	Розряд з СП, П.І.Б тренера	Туристський досвід (К, У), район СП	Обов'язки в групі
1.	Никонов Андрій Володимирович	1980	03150, м.Київ, вул. Горького 124/128, кв.80, тел.: 521-11-51	I розряд Моянська Т.В.	1ГК(мс) Крим ЗГУ Ц.Кавказ (5300м)	керівник, фотограф
2.	Кудлай Наталія Олександрівна	1978	Київ, пр. Глушкова 24, кв. 58 тел.: 526-11-45	II розряд	1ГК З.Кавказ ЗГУ З.Кавказ	помічник керівника
3.	Саприкін Євген Юрійович	1980	Київ, вул. Механізаторів 7, кв. 28 тел.: 248-84-12	I розряд Моянська Т.В.	1ГК(мс) Карпати ЗГУ Ц.Кавказ (5642м)	зав. спец. спорядж.
4.	Ретинський Дмитро Сергійович	1981	Київ, вул. Житкова 3, кв. 7 тел.: (8067) 245-14-05	II розряд Моянська Т.В.	2ПУ Крим 2ГУ(мс) Карпати	зав. спорядж., фотограф
5.	Жученко Костянтин Вікторович	1987	м.Київ, вул. Ревуцького 5, кв. 230 тел.: 563-69-57	III розряд Моянська Т.В.	1ГУ(мс) Крим 2ПУ Крим	ремонтник
6.	Гончарук Роман Юрійович	1984	м. Обухів, вул. Київська 170, кв. 74	III розряд Моянська Т.В.	1ПУ Крим 1ГУ(мс) Карпати	зав. харч.
7.	Мормиль Олександр Володимирович	1974	Київ, вул. Лайоша Гавро 24-Б, кв. 44, тел.: 464-55-82	б/р	1ГУ(мс) Карпати	фінансист
8.	Чварко Сергій Юрійович	1972	Київ, вул. Березняківська 10, кв. 150, тел.: 553-01-07	б/р	2ПК Сх. Саян ЗГУ Алтай (4050м)	медик

Андрій Никонов

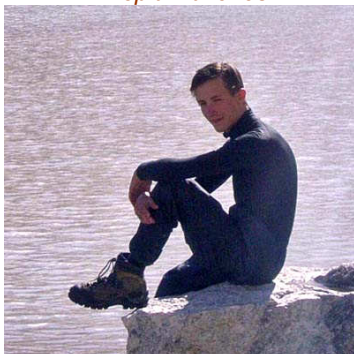
Наталія Кудлай

Євген Саприкін

Дмитро Ретинський

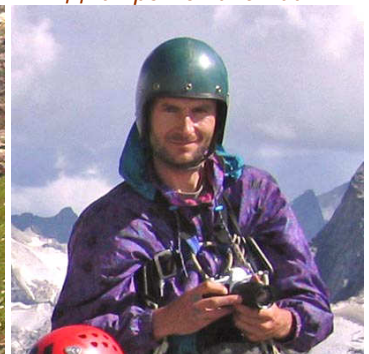
Костянтин Жученко

Роман Гончарук

Олександр Мормиль

Сергій Чварко

1.4. Відомості про проходження маршруту кожним з учасників

Усі учасники пройшли вказаний маршрут повністю.

2. Організація туристського спортивного походу

2.1. Загальна ідея походу

Ідея відвідати гірську частину Західного Кавказу виникла після походу Приельбруссьям влітку 2006 року, у якому нинішній керівник був учасником. Вибору району для здійснення цьогогорічного походу сприяли почуті розповіді та побачені фотографії Західного Кавказу – природа тут більш м'яка, а краєвиди менш суворі за ту частину Центрального Кавказу, яку довелося побачити на власні очі. Важливим чинником від самого початку також була необхідність набуття молодшими учасниками турклубу різноманітного гірського досвіду, оскільки на той час він обмежувався лише Кримом та Карпатами, тому хотілось обрати цікавий район для їх першого походу за межі України. А порівняно невеликий очікуваний рівень фінансових витрат на похід та відносно малий час для під'їзду під початкову точку маршруту надали ще більше переваг вибору Західного Кавказу.

Наприкінці весни загальний рівень зібраної команди був достатній для гірського походу другої категорії складності, отже залишалося лише обміркувати деталі та провести цільові тренування. Підрайони Домбаю, Махару та Узунколу були обрані виходячи більше з рівня технічної складності, що створює тут гарні умови для проведення гірських походів 2-4 к.с. Район Архизу також розглядався, але на мою думку все ж висоти тут нижчі, він більш технічно простий, та маршрут походу 2 к.с. розкладається на мапі дещо гірше, якщо ставити за мету проходження різноманітного типу перевалів. Щодо різноманітності перевалів, що планувалися до проходження, були обрані чисто осипні, скельно- та снігово-осипні, чисто льодові та змішані перевали, оскільки їх проходження мало дати учасникам базовий досвід, достатній для проходження більш складних перевалів у їх гірсько-туристсько-спортивному майбутньому. Також – ближче до завершення походу, коли учасники мали звикнути до рель'єфу великих гір – з тією ж метою планувалося здійснити сходження на вершину простим альпіністським маршрутом, 1Б.

2.2. Транспорт

2.2.1. Варіанти під'їзду

До початкової точки маршруту – сел. Теберда – необхідно діставатися з пересадкою, а зазвичай з декількома.

Першим етапом необхідно добиратися або літаком до аеропорту в Мінеральних Водах, або автобусами через міста Ростовської області, Ставропольського Краю, Краснодарського Краю та Карачаєво-Черкеської Республіки (КЧР), що знаходяться на перетинах великих транспортних магістралей (наприклад, Ставрополь, Ростов-на-Дону, Черкеськ, Краснодар, Майкоп), або ж потягом до станції Невинномисська (насправді – доволі велике місто). Варіант з літаком задорогий, варіант з автобусом – задовгий та дещо непевний, отже їхали залізничним транспортом.

Щодо потягів – розглядалося декілька варіантів:

- №26 Київ-Кисловодськ;
- №27М Москва-Кисловодськ, з посадкою у Харкові;
- №398Д Сімферополь-Кисловодськ, з посадкою у Донецьку;
- №146Б Мінськ-Кисловодськ, з посадкою у Сумах чи Харкові.

Найзручнішим для нас був потяг №26 Київ-Кисловодськ, що відбуває з Києва о 23:59 по парних числах, та прибуває до станції Невинномисська о 2:02 вночі через добу – тобто їхати ним 25 годин, з урахуванням необхідності переводити годинник при зміні часового поясу.

Від ст. Невинномисська є декілька варіантів продовження подорожі – або заздалегідь замовляти транспорт через одного з туристичних перевізників (фірма “Барс” та інші), або їхати міжміським автобусом до Черкеська, або повільним потягом, що вранці йде за маршрутом “Невинномисська – Усть-Джегута (Джегута)” до станції Черкеськ.

Від послуг фірми “Барс”, на які розраховували, ми відмовилися буквально за декілька днів до від'їзду – далі у звіті буде розкрита причина. Із заплутаними джерелами інформації щодо руху міжміських автобусів у регіоні ми вирішили не розбиратися, місцевих водіїв ми не ставили за мету шукати через доволі великі тарифи, отже залишилося їхати саме цим потягом.

Потяг “Невинномисська – Усть-Джегута” доволі своєрідний, чимось нагадує український Раховіз – він складається з чотирьох вагонів, рухається зі швидкістю електрички, та, судячи з усього, бачив забагато у своєму житті. За розкладом цей потяг відправляється близько 5:09 ранку та прибуває до Черкеська близько 7:42. Однак, наскільки ми зрозуміли, у машиніста потягу є власна думка щодо розкладу руху та плину часу – тобто потяг може виходити пізніше та їхати повільніше. Квитки на нього можна придбати у провідників, вони ж усю ніч збирають пасажирів з території вокзалу. У нашому випадку виїзд відбувся близько 6ої годині ранку. Сідати в потяг має сенс якомога раніше, зайняти верхні небокові місця у сусідніх купе, розкидати наплічники по багажних полицях, оскільки дорогою на станціях заходить багато людей, що намагаються зайняти усі вільні або просто нижні сидячі місця, і може трапитися так, що прокинешся в оточенні людей із неслав'янською зовнішністю, що розмовляють зовсім не російською.

РАСПИСАНИЕ ДВИЖЕНИЯ АВТОБУСОВ	
МИН-ВОДЫ	7:30
АРХЫЗ	8:10
ЧЕРКЕССК	8:30 9:05 9:45 10:15 10:50
СТАВРОПОЛЬ	8:40 14:30
ЗЕЛЕНЧУКСКАЯ	10:10 14:10
КРАСНОДАР	12:10
КИСЛОВОДСК	15:10
НЕВИННОМЫССК	16:30
ЗЕЛЕНЧУКСКАЯ	7:10 11:50 15:15
ЗЕЛЕНЧУКСКАЯ	10:10

Розклад руху автобусів по ст. Карачаєвськ

У м. Черкеськ залізничний вокзал знаходиться на одній площі з автовокзалом. Тут саме тусуються "абреки", що нав'язливо намагаються довести "докуди треба" та навіть пропонують свої документи для поштового повідомлення ФМС, проте тарифи завеликі як для низькобюджетного походу. Значно дешевше їхати великими рейсовими міжміськими автобусами (на кшталт "Ікарусів"), оскільки вони часто наполовину пусті, тому водії зголошуються брати пасажирів навіть з великими баулами та наплічниками повз каси, що означає дешевше. Саме таким автобусом ми дістаємося автовокзалу у сел. Теберда, проїхавши крізь м. Карачаєвськ.

Доречі – м. Карачаєвськ знаходиться на перетині багатьох транспортних шляхів, від'їжджати звідти до потрібного району доволі зручно. Частково розклад наведено на фотографії, але за фактом є й інші рейси, в т.ч. транзитні, а також стандартний набір "абреків" з власним транспортом.

2.2.2. Варіанти від'їзду

У нашому випадку від'їзд відбувався від аулу Хурзук рейсовим автобусом до Карачаєвська. Автобус схожий на такі, що курсують між селами Київської області. Перший автобус від'їжджає приблизно о 6:30 ранку (ми якраз ним і їхали), останній – о 17:00. Час, що займає дорога до Карачаєвська – приблизно 1,5 год.

У Карачаєвську купуємо квитки на рейсову "Газель" до Черкеська та одразу дізнаємося, що водій може за додаткову суму довести нас до ст. Невинномисська. Згоджуємося на цей варіант.

Від ст. Невинномисська потягом №26 Кисловодськ-Київ, що відбуває о 16:01, дістаємося Києва.

2.2.3. Додаткова інформація

Транспорт від сел. Теберда до сел. Домбай є, але транзитний, точний розклад руху не вдалося дізнатися. Точно відомо, що ходять як мінімум "Газелі", що їдуть від Карачаєвська чи далі. В зворотньому напрямку після 16:00 рейсовий транспорт не ходить – це теж точно відомо, але раніше є якийсь, теж "Газелі". Вартість поїздки в один бік – приблизно 25 руб.

По сел. Теберда ходить рейсовий автобус "Мікрорайон – Медмістечко", що курсує раз на годину в кожному з напрямків. Ним зручно діставатися від району автовокзалу до нової прикордонної застави, що знаходиться на північному краю міста (кінцева зупинка). Автобуси починають курсувати не пізніше 8:00 (можливо з 7:00 чи навіть раніше), та перестають о 17:00. Вартість поїздки на 1 людину – 5 руб.

РАСПИСАНИЕ ДВИЖЕНИЯ МЕЖДУГОРОДНИХ МАРШРУТОВ ООО «ЭКСПРЕСС» (Тебердинский автовокзал)			
	ОТ ТЕБЕРДИНСКОГО АВТОВКАЗАЛА	ОТ АВТОКАССЫ ЛЕСНО	С-ТЬ ПРОЕЗДА
ТЕБЕРДА-МИН-ВОДЫ Ч/З ПЯТИГОРСК	6-20	6-30	227-50 194-50
ТЕБЕРДА-АРХЫЗ	7-00	7-10	136-50
ТЕБЕРДА-ЧЕРКЕССК	7-20	7-30	105-50
ТЕБЕРДА-СТАВРОПОЛЬ	7-35	7-45	231-50
ДОМБАЙ-НЕВИННОМЫССК	8-30	8-40	164-50
ТЕБЕРДА-ЧЕРКЕССК	8-50	9-05	105-50
ДОМБАЙ-ЗЕЛЕНЧУКСКАЯ	9-30	9-40	86-50
ТЕБЕРДА-КРАСНОДАР	11-00	11-20	432-50
ТЕБЕРДА-СТАВРОПОЛЬ	13-20	13-30	231-50
ТЕБЕРДА-КИСЛОВОДСК	13-50	14-00	174-50
ТЕБЕРДА-НЕВИННОМЫССК	15-20	15-30	164-50

Предварительная продажа билетов за 3 дня до отправки автобуса.
Заказ маршрутного такси по тел. 51-2-40; 58-2-70
8-903-441-79-48.

ГЕНЕРАЛЬНЫЙ ДИРЕКТОР
КАВМИНВОДИАВИА

Расписание движения по маршрутам городского и пригородного сообщения		
вр.отпр. / вр.приб.	Маршрут	Предприятие
7-30 - 8-00	Ростов-Домбай	ООО Выбор
8-00 - 8-30	Карачаевск-Домбай	ООО Экспресс
8-30 - 8-50	Карачаевск-Теберда	ООО Экспресс
8-50 - 9-10	Карачаевск-Теберда	ООО Экспресс
9-10 - 9-30	Теберда-Краснодар	Алсны
9-10 - 9-30	Черкесск-Домбай	ООО Экспресс
9-30 - 10-00	Карачаевск-Теберда	ООО Экспресс
10-00 - 10-20	Карачаевск-Теберда	ООО Экспресс
10-20 - 10-40	Карачаевск-Теберда	ООО Экспресс
10-40 - 11-20	Карачаевск-Теберда	ООО Экспресс
11-20 - 11-40	Ставрополь-Теберда	ООО Экспресс
11-40 - 11-55	Кисловодск-Домбай	АК 1554
11-55 - 12-10	Теберда-Карачаевск	ООО «ГАЗ»
12-10 - 12-40	Карачаевск-Теберда	ООО Экспресс
12-40 - 13-10	Архыз-Теберда	Тебердаавтотранс
13-10 - 13-20	Черкесск - Теберда	ООО Экспресс
13-20 - 13-40	Карачаевск-Теберда	ООО Экспресс
13-40 - 14-00	Невинномысск-Теберда	Нев. АТП
14-00 - 14-20	Карачаевск-Теберда	ООО Экспресс
14-20 - 14-40	Черкесск - Теберда	ООО Экспресс
14-40 - 15-00	Карачаевск-Теберда	ООО Экспресс
15-00 - 15-20	Карачаевск-Теберда	ООО Экспресс
15-20 - 15-40	Карачаевск-Теберда	ООО Экспресс
15-40 - 16-00	Карачаевск-Теберда	ООО Экспресс
16-00 - 16-30	Зеленчук-Домбай	ООО Экспресс
16-30 - 17-00	Черкесск - Теберда	ООО Экспресс
17-00 - 17-30	Невинномысск-Домбай	ООО Экспресс
17-30 - 18-10	Теберда-Карачаевск	ООО Экспресс
18-10 - 18-30	Теберда-Карачаевск	ООО Экспресс
18-30 - 19-00	Теберда-Мин-Воды	Алсны
19-00 - 19-30	Теберда-Ставрополь	Тебердаавтотранс

ГЕНЕРАЛЬНЫЙ ДИРЕКТОР ООО «Экспресс»

РАСПИСАНИЕ ДВИЖЕНИЯ МЕЖДУГОРОДНИХ МАРШРУТОВ ООО «ЭКСПРЕСС» (п. ДОМБАЙ)		
Наименование маршрута	ВРЕМЯ ОТПРАВЛЕНИЯ ПРОЕЗДА	С-ТЬ ПРОЕЗДА
ДОМБАЙ-НЕВИННОМЫССК	8-00	184-50
ДОМБАЙ-ЗЕЛЕНЧУКСКАЯ	9-00	106-50
ДОМБАЙ-КАРАЧАЕВСК	9-40	65-00
ДОМБАЙ-ЧЕРКЕССК		125-50
ДОМБАЙ-КАРАЧАЕВСК		65-00
ДОМБАЙ-КИСЛОВОДСК	13-30	194-50
ДОМБАЙ-СТАВРОПОЛЬ		251-50
ДОМБАЙ-РОСТОВ-на-ДОНУ		

ГЕНЕРАЛЬНЫЙ ДИРЕКТОР
ООО «ЭКСПРЕСС»

Б.О. БАТЧАЕВ

2.3. Оформлення документів та перепусток

2.3.1. Реєстрація у Федеральній Міграційній Службі (ФМС)

З початку 2007 року для іноземних громадян, у тому числі мешканців СНД, для перебування на території Російської Федерації більше 3х діб ввели обов'язкову реєстрацію у ФМС. Для цього необхідно у відділенні пошти впродовж 3х календарних діб від дня прибуття оформити та відіслати листом на замовлення в орган ФМС заповнені на кожного учасника походу "бланки повідомлень про прибуття іноземного громадянина до місця перебування" (див. додаток).

У бланк вносяться паспортні дані учасника:

- ПІБ;
- дата народження;
- тип документу, що засвідчує особу (паспорт), його серія та номер;
- місце прибуття;
- строк відбуття

Також вноситься інформація стосовно приймаючої сторони – ПІБ особи або назва та печатка організації, підпис.

У відділенні пошти на відривному корінці бланку проставляють штамп з датою відправлення, а також підпис поштового службовця. Вартість бланку – за різними даними від 160 до 180 руб. Вартість листа на замовлення – ще 100-200 руб. Для відправлення достатньо помістити усі бланки, ксерокопії паспортів та заповнених міграційних карток, що видають при перетині кордону Україна-Росія, до одного листа. Можливо також потрібно мати якусь додаткову інформацію щодо особи приймаючої сторони – ксерокопію паспорту чи щось інше, достеменно нам це невідомо, оскільки ми оформлювали реєстрацію через турфірму.

При плануванні дати прибуття слід мати на увазі те, що відділення пошти у Домбаї, Теберді та інших невеликих містах та селищах регіону працюють з вівторка по суботу, а неділя та понеділок – вихідні дні. Щодо розкладу роботи відділень пошти у Черкеську, де також зручно оформлятися, немає інформації.

Оскільки, не маючи заздалегідь докладної інформації щодо розкладу роботи пошти, наша група прибула до Черкеська у неділю (12го серпня), оформити реєстрацію вдалося лише обхідними шляхами. У сел. Домбай у місцевих мешканців вдалося дізнатися домашню адресу начальниці поштового відділення та звернутися до неї особисто. Вона відповіла, що оформить послугу реєстрації лише у тому випадку, якщо ми при цьому будемо співпрацювати з фірмою “Барс”, офіс якої знаходиться у будівлі канатної догори у тому ж Домбаї. Нам це коштувало 250 руб. на людину, однак при нас для інших замовників, що приходили в офіс, називалася сума 300 руб. – можливо ціну нам не підіймали через те, що попередня домовленість з фірмою в нас була, та її довелось розірвати через неспроможність за наявних умов оформити нам документи наперед. Процес оформлення в офісі фірми сильно прискорився, якщо мати при собі вже готові ксерокопії паспортів. Нагадаємо, що “абреки”, що пропонували нам свої транспортні послуги у Черкеську, також пропонували дати свої паспортні дані для запису їх у якості приймаючої сторони.

2.3.2. Перепустки на право перебування у прикордонній зоні

Для оформлення дозволу на перебування у прикордонній зоні необхідно у двох екземплярах російською мовою надати заяву за підписом керівника групи на ім'я начальника прикордонного управління ФСБ Росії по КЧР (на час нашого перебування – полковник Новак Ю.В.). У заяві (див. приклад у додатку) повинні бути вказані:

- докладна нитка маршруту;
- мета перебування (“проходження туристського спортивного походу”);
- часові межі знаходження у прикордонній зоні;
- список усіх учасників групи та керівника з докладними даними по кожному: ПІБ, дата та місце народження, паспортні дані (номер, серія, коли та ким виданий, прописка), місце проживання, місце роботи/навчання.

За тиждень до нашого прибуття у зв'язку з не до кінця зрозумілими подіями, що відбулися на кордоні з Грузією (начебто перетин кордону російськими військовими літаками), правила оформлення перепусток зробили суворішими – тепер необхідно було надавати також ксерокопії корінців бланків реєстрації ФМС, які оформлювалися на основі міграційних карток, що, в свою чергу, видаються лише при перетині кордону Україна-Росія. Саме через цю причину нашій групі довелося відмовитися від пакету послуг, що попередньо планувалося замовляти у турфірмі “Барс”, та робити все самим.

Оформити перепустки можна у прикордонних військових частинах Черкеська та Теберди. Режим роботи військової частини на прийом у Теберді – з 9:00 до 18:00. Проте зовсім не слід розраховувати на те, що перепустку оформлять у той же день – у нашому випадку оформлення зайняло добу від моменту подачі усіх документів.

Після оформлення реєстрації ФМС у турфірмі “Барс” має сенс одразу ж звернутися до них же із проханням зробити ксерокопії відривних корінців бланків реєстрації, оскільки знайти робочий ксерокопіювальний апарат у сел. Теберда майже неможливо.

У сел. Теберда нам вдалося таки знайти один наполовину робочий копіювальний апарат у приватній крамничці на федеральній трасі, не доходючи 100-200м до повороту місцевого автобусу “Медмістечко – Мікрорайон” до кінцевої зупинки в районі прикордонної застави. Вартість ксерокопіювання складала 10 руб./стор. Проте судячи з корчів апарату та стійкості власниці при роботі з ним, що доречі потребувало багато часу – наступним групам може не пощастити знайти його у робочому стані.

У сел. Домбай копіювальні апарати є принаймні в офісі турфірми “Барс” та у чергового загону МНС.

2.3.3. Реєстрація у загоні МНС

Реєстрація у загоні МНС відбувається особистою явкою керівника групи до чергового, що знаходиться у будівлі загону у сел. Домбай коло турбази “Домбай”. При собі необхідно мати маршрутну книжку та оригінал перепустки на право перебування у прикордонній зоні. Без цієї перепустки реєструвати відмовилися, аргументуючи це тим, що представники прикордонної застави заборонили так робити. Після запису маршруту у журнал черговий ставить печатку загону на перепустці. Після проходження маршруту необхідно обов'язково знятися с реєстрації, зателефонувавши до чергового. Телефон чергового – (8 7872) 58 138.

2.3.4. Реєстрація перебування групи у Тебердинському заповіднику

Початково планувалося вийти на маршрут у районі ущ. Бадук. Проте в управлінні заповідника, що знаходиться у сел. Теберда, відмовили у видачі перепустки на рух цією ущелиною, аргументуючи це начебто настанням пожеженобезпечного періоду. Через це довелося нашвидкоруч розробляти запасний варіант початку маршруту через пер. Алібек (1А). На дорозі від сел. Домбай до а/т “Алібек” одразу після завершення крутого підйому від Домбаю цього року встановили стаціонарний КПП типу “будка з лісником”. У КПП нав'язливо пропонують придбати квитки, що дозволяють знаходитись на території заповідника, інакше відмовляються пропускати. У нашому випадку квиток коштував 100 руб./учасник. На подив квитки виглядають дійсно як мають виглядати справжні квитки – є печатка, вказано серію, номер та вартість, є відривний корінець (див. додаток). При нас лісник власною рукою написав на кожному квитку дати та місце проходження. При нашому поверненні цією ж дорогою після спуску з пер. Джалаучат – той же лісник перевіряв наявність квитків.

Доречі той самий лісник залишив нам свої контактні дані – “тел. (8 928) 393 0061, інспектор Батчаев Казбек, пост Алібек” – зі словами “Обращайтесь, если что надо организовать – попытаемся устроить”.

2.3.5. Процедури перевірки документів

На випадок, якщо учасника або учасників групи перестрінуть представники міліції з метою перевірки документів, кожному необхідно мати при собі обов'язково заповнену міграційну картку та відривний корінець бланку про реєстрацію в ФМС (якщо вже оформлений), а також рекомендується мати при собі залізничні квитки (“туди” й “назад”) – про всяк випадок. При перевірці групи вцілому (наприклад, на вокзалі) має сенс також мати декілька екземплярів списку групи, бажано з печаткою турклубу – це може сильно прискорити процес перепису складу групи до журналів.

При проходженні прикордонних застав та дозорів необхідно мати при собі паспорти та перепустку на право перебування в прикордонній зоні. При проходженні застав також рекомендується мати декілька екземплярів списку групи.

2.4. Маршрут

2.4.1. Заявлена нитка маршруту

сел. Теберда – ущ. Хаджибей – ущ. Бадук – Бадукські озера – пер. Бадук-Хутий (1А, 3150) – л. В. Хутий – пер. Хутий Верхній (1Б, 3200) – дол. р. Кічі-Теберда – “Зелена гостиниця” – л. Джалаучат – л. Сунахет – пер. Джалаучат (1Б, 3050) – а/т “Алібек” – сел. Домбай – пер. Чучхур (н/к, 2712) – дол. р. Бу-Ульген – дол. р. Кічі-Муруджу – пер. Кічі-Муруджу Центр. (1А, 3144) – дол. р. Махар-Су – т/б “Глобус” – дол. р. Джалпакол – озера Куршо – пер. Беляєва (1Б, 3480) + рад.сх. на в. Узлова (1Б альп., 3562) – а/т “Узункол” – сел. Хурзук*

2.4.2. Запасні варіанти

- №1. Проходження пер. Хутий (1А, 3150) замість пер. Хутий Верхній (1Б*, 3200) – на випадок, якщо стане очевидно, що технічна складність первинного варіанту буде занадто велика.
- №2. Проходження пер. Алібек (1А, 3168) замість пер. Джалаучат (1Б, 3050) – більше як аварійний вихід, що потребує менше часу та технічної роботи, ніж первинний варіант.
- №3. Заміна відрізка маршруту сел. Домбай – пер. Чучхур (н/к, 2712) – дол. р. Бу-Ульген – дол. р. Кічі-Муруджу – пер. Кічі-Муруджу Центр. (1А, 3144) – дол. р. Махар-Су на відрізок сел. Теберда – дол. р. Назликол – пер. Назли-Ринджі (1Б, 3350) – ур. Ринджі – дол. р. Даут – оз. Іскровців – пер. Іскровців + пер. Дірявий (2х1Б, 3300) – оз. Уллу-Кель – пер. Уллу-Кель Нижн. (н/к, 2900) – дол. р. Махар-Су – на випадок, якщо прикордонна служба не дасть дозволу на проходження пер. Кічі-Муруджу Центр (1А), що знаходиться заблизько до кордону з Грузією.
- №4. Співпадає з варіантом №3, але від пер. Іскровців (1Б, 3300) – спуск у дол. р. Махар-Су.

2.4.3. Аварійні виходи з маршруту

- 3 ущ. Бадук, Хутий – спуск до шосе Теберда-Домбай.
- 3 долин рр. Кічі-Теберда, Аксаут, Джалаучат – спуск долиною або вихід через пер. Алібек до сел. Домбай.
- 3 долини р. Домбай-Ульген – спуск до сел. Домбай.
- 3 долин рр. Бу-Ульген, Гоначхір, Кічі-Муруджу – спуск до Клухорського шосе.
- 3 долин рр. Махар-Су, Гондарай, Джалпакол – спуск до т/б “Глобус”.
- Після підйому на пер. Беляєва – спуск до а/т “Узункол”.

2.5. Додаткова інформація

В очікуванні реєстрації...

Для ночівлі в Теберді використали минулорічний досвід заст.керівника, що закінчувала похід саме тут. Затишні місця для табору є у парку між озером Кара-Кьоль та річкою Теберда, на високому стрімкому березі біля річки. Місцеві зазвичай не заходять далі озера – популярного місця відпочинку, воду можна набрати у джерелі, що стікає в озеро за автодорогою (кип'ятили), в місцевих кафе або в напівзруйнованому після радянських часів дитячому санаторії, що розташований біля берега, якщо йти вище за течією. Він діючий, проте можна набрати воду у туалетах на першому поверсі. В Домбаї ситуація з поселенням у наметах дещо гірша – всі землі знаходяться в користуванні інфраструктури, що обслуговує курортників та у даний момент дуже швидко розвивається. Ціни там ближчі до московських, і якщо Теберда – спокійне місце, селище напівзруйнованих санаторіїв, утворене залишками радянської цивілізації, то Домбай зараз став модним курортом із усіма наслідками, в тому числі ставленням місцевих мешканців до чужинців. Яскравий приклад – турбаза, в якій кожного року можна було залишити заброску та поставити табір на пару днів, зараз ціна заброски ще залишилась такою самою як і торік, але “скинути” ціну на проживання навіть у своїх наметах хазяїн відмовився аргументуючи це тим, що зараз сезон.

У Теберді радимо відвідати музей князя Кримшамхалова (історії краю та альпінізму), а також дирекції Тебердинського заповідника, біля якої розміщено парк із вольєрами для звірів з оточуючих гір та музей природи.

3. Графік руху та технічний опис проходження маршруту

3.1. Графік руху

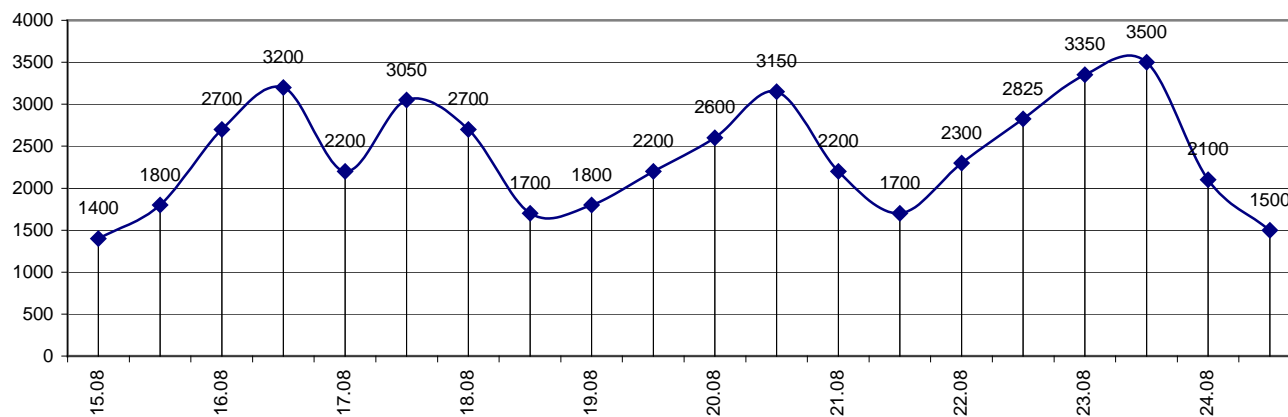
Дата, день походу	№ ділянки денного переходу	Ділянка шляху (від-до)	Відстань та перепад висот (км)	Чистий ходовий час (год:хв)	Характер шляху	Метеоумови	Примітка
15.08 1-й день	1.1	Від висадки з машини до повороту на водоспад повз а/т "Алібек"	Початок – з висоти 1800 н.р.м.	0:30	Грунтівка	Ясно	* – відлік часу проводиться від початку ділянки; "право", "ліво" у звіті вказується в орографічному значенні, крім місць, відмічених окремо
	1.2	... – верхня межа лісу		1:00	Стежка крізь криволісся до 45°	Змінна хмарність	
	1.3	... – ночівля у дол. р. Алібек		1:10	Положиста стежка траверсом схилу	Похмуро, накрапає дощ. Вночі – дощ і гроза	
		Всього за день:	5,5 +900/-0	2:40			
16.08 2-й день	2.1	М. п. н. – хибна сідловина пер. Алібек		2:10	Стежка зі зльотами до 40°. Трава, дрібний осип	Ясно	
	2.2	... – сідловина пер. Алібек (1А, 3168)		0:25	Траверс скельного гребеня	Змінна хмарність	Прості скелі, страховка не потрібна
	2.3	... – озера під перевалом		0:30	Дрібний осип 30° (70-100м), траверс лежалога сніжника 15° (50 м), далі дрібноосипна стежка до 30°	Змінна хмарність	
	2.4	... – "Зелений готель"		1:30	Стежка траверсом схилу (до 5-15°, 20 хв.), спуск серпантинном до 15°, далі вздовж річки стежка середнім та великим осипом (останні 30 хв.)	Змінна хмарність	
	2.5	... – дол. р. Джалаучат		1:50	Брід (20 хв.), стежка на моренний вал (10 хв.), спуск з моренного валу дрібним та середнім осипом до 45°	Змінна хмарність	Річка відносно неглибока – страховка не потрібна. Спуск моренним валом із самостраховкою льодорубами
		Всього за день:	9,0 +500/ -1000	6:25			

Дата, день походу	№ ділянки денного переходу	Ділянка шляху (від-до)	Відстань та перепад висот (км)	Чистий ходовий час (год:хв)	Характер шляху	Метеоумови	Примітка
17.08 3-й день	3.1	Підйом по л.Джалаучат до повороту на л. Сунахет		1:50	Стежка та середній осип до льодовика (10 хв.), підйом на відкритий язик льодовика до 20°, відкритий льодовик до 5°	Ясно	Рух льодовиком у кішках
	3.2	Підйом на баранячі лоби л. Сунахет		0:45	Середній та великий осип до 45° (30 хв.), похилі баранячі лоби, невеликі струмки	Мінлива хмарність	
	3.3	Підйом по л.Сунахет від баранячих лобів до пер.Джалаучат (1Б,3050)		1:45	Відкритий льодовик до 20°	Дощ, гроза на близькій відстані	Рух льодовиком у кішках
	3.4	Спуск з сідловини перевалу до кишені льодовика під перевалом, перехід закритої частини льодовика Двоязичний		1:45	Границя льодопадку Двоязичний та скель п. Квадратний	Хмарно з проясненнями	Організація групової перильної страховки, 50м з сідловини перевалу + 50м вздовж тріщин
	3.5	Рух льодопадом та льодовиком Двоязичний у зв'язках – до похилої частини льодовика перед виходом на баранячі лоби правого борту		1:45	Льодові гребені між тріщинами, далі рух межою відкритої та закритої частин льодовика вниз, до 25° із поступовим виположуванням до горизонтального	Хмарність вище гір	Рух у зв'язках із одночасною страховкою, кішки
		Всього за день:	8,0 +850/-350	7:50			
18.08 4-й день	4.1	М. п. н. – Туряче озеро		1:20	Підхід до баранячих лобів (200м) відкритим льодовиком, далі спочатку стежкою через баранячі лоби з незначним ухилом, а потім стежкою по моренному валу з криволіссям, до 30-45°	Ясно	Рух пласким відкритим льодовиком без кішок
	4.2	... – сел. Домбай		3:00	Стежка через криволісся, перехід двох рукавів річки, продовження стежки криволіссям, від прикордонного посту до Домбау – ґрунтівка (останні 1:50 год.)	Ясно	
		Всього за день:	11,0 +0/-1000	4:20			
19.08 5-й день	5.1	Дол. р. Гоначхір – висяча долина р. Кічі-Муруджу	Початок – з висоти 1800 н.р.м.	0:40	Стежка серпантинном крізь хвойний ліс. Перші 20 хв. – до 45°, потім до 25°	Ясно	
	5.2	... – м.н. в долині біля відрог хребта від пер. Сідло		2:30	Незначний підйом луками долини стежкою вздовж річки, біля 10°	Ясно, увечері – дощ із грозою	
		Всього за день:	7,5 +800/-0	3:10			

Дата, день походу	№ ділянки денного переходу	Ділянка шляху (від-до)	Відстань та перепад висот (км)	Чистий ходовий час (год:хв)	Характер шляху	Метеоумови	Примітка
20.08 6-й день	6.1	М. п. н. – границя л. Кічі-Муруджу		2:15	Трав'янисто-осипна стежка до 10° (55 хв.). Підйом середньоосипним моренним валом (20хв.). Підйом осипом до 30° на баранячі лоби (40 хв.). Баранячі лоби та залишкома морена (20 хв.)	Ясно	
	6.2	... – пер.Кічі-Муруджу Центральний (1А, 3144)		0:45	Відкритий льодовик до 25° (15 хв.). Дрібний осип, конгломерат до 35°	Ясно	Рух льодовиком у кішках
	6.3	... – л. Чауллучат – оз. Чауллучат		0:45	Дрібний та середній осип до 35° (25 хв.), відкритий льодовик до 10° (20 хв.)	Мінлива хмарність	Рух пласким льодовиком без кішок
	6.4	... – дол. р. Махар-Су		1:55	Середній та великий осип до 45° (40 хв.), стежка трав'янистим схилом до 20° (15 хв.), великобрильний осип (30 хв.), трав'янисто-осипна стежка до 30° (30 хв.)	Мінлива хмарність	
		Всього за день:	8,0 +550/-950	5:40			
21.08 7-й день	7.1	М. п. н. – т/б "Глобус"		2:50	Брід через р. Махар-Су, тракторна дорога, ґрунтівка	Ясно	Глибина та швидкість течії помірні – страх. не потрібна
	7.2	Від т/б "Глобус" вздовж р. Гондарай до впадіння р. Джалпаколу		0:50	Ґрунтівка	Хмарно	
	7.3	... – розвилка висячої долини р. Джалпакол		2:00	Підйом лісовозною дорогою крізь ліс до 30° (30 хв.), трав'янисто-осипна стежка лісом та луками до 25° (1:30)	Хмарно, подекуди дрібний дощ	
		Всього за день:	21,0 +600/-500	5:40			
22.08 8-й день	8.1	М. п. н. – місце злиття рік з-під пер. Куршо та з озер Куршо		0:45	Стежка луками до 20°	Ясно	
	8.2	... – нажне озеро Куршо		2:00	Стежка мореною, підйом по траві та середньому осипу з ділянками до 30°, а інколи до 50°	Змінна хмарність	На крутих ділянках – самостраховка льодорубом
	8.3	... – площадки 3350 під пер. Беляєва		1:20	Спуск середнім осипом до підйому на пер. Півн. Джалпакол (до 25°) . Підйом середнім осипом, полицями на баранячих лобах до 30°	Дрібний дощ, змінна хмарність	
		Всього за день:	7,5 +1050/-0	4:05			

Дата, день походу	№ ділянки денного переходу	Ділянка шляху (від-до)	Відстань та перепад висот (км)	Чистий ходовий час (год:хв)	Характер шляху	Метеоумови	Примітка
23.08 9-й день	9.1	М. п. н. – пер. Беляєва (1Б, 3350)		0:45	Всі види осипу до 30°	Хмарно	
	9.2	... – безім'яний льодовик		0:45	Зруйновані скелі до 60°, середній осип	Хмарно, дрібний дощ	Групова перильна страховка 50м з верхньою страховкою
	9.3	... – дол. р. Мирди		3:20	Відкритий льодовик до 35° (1:25), всі види осипу до 35° (15 хв), травянисто-дрібноосипна стежка до 45° (1:40)	Дощ, хмарно	Рух льодовиком у кішках з одночасною страховкою
	9.4	... – а/т “Узункол” – м.н.		1:35	Перехід річок по колодах та містках, тракторна дорога. Останні 15 хв. – вихід за межі а/т	Хмарно	
		Всього за день:	10,5 +150/ -1400	6:10			
24.08 10й день	10.1	М. п. н. – аул Хурзук		5:00	Грунтівка	Туманна ніч	
		Всього за день:	23,0 +0/-600	5:00			
		Всього за похід:	111,0 +5400/ -5800	51:00			

3.2. Висотний графік

3.3. Технічний опис проходження маршруту

3.3.1. 15 серпня. Сел. Домбай – а/т “Алібек” – дол. р. Алібек

фото 1. Траверс схилу над р. Алібек

Отримавши нарешті усі необхідні документи після 3,5-денного очікування, та зіткнувшись з необхідністю виключити ущ. Бадук з маршрута, машиною доїхали майже до а/т “Алібек”, де пообідали. О 14.40 вирушили далі повз Алібек – підйом наїждженою ґрунтівою. Шлях проходить великою галявиною – панорамним пунктом, з якого видно весь Алібекський льодовик. Через 30 хв. дійшли до прикордонного пункту перевірки документів, де нікого не виявилось, зробили привал. Сходили стежкою вліво, за вказівником, до панорамної точки біля водоспаду набрати води (далі вона з’явиться тільки у верхній долині, у р. Алібек з-під г. Сулахат).

Дорога продовжується у бік Турячого озера, а ми повертаємо на стежку праворуч, на північ, повз прикордонний пункт. Стежка спочатку йде високотрав’ям, зливаючись та розминаючись з іншими стежками, між деревами здалеку видно водоспад зліва. Можливо є альтернативна стежка на

продовженні ґрунтівки, вздовж річки Алібек. Тримаємо напрямок на північ і виходимо до підйому крізь березове криволісся. Стежка починає траверсувати схил відрог г. Кічі-Теберда на захід (наліво) із набором висоти, подекуди із крутизною до 45°. У дощову погоду на цих крутих трав’янистих ділянках може бути досить слизько. Через один перехід (30 хв.) виходимо на пологу галявину, де робимо привал. Трохи далі від галявини стежка звертає вправо.

Наступний перехід починається із незначного набору висоти через останнє на сьогодні криволісся, після якого (через 30 хв.) стежка виходить із зони лісу (далеко вниз можна знов побачити водоспад) і полого продовжується траверсом схилу на захід (вліво), поступово повертаючи разом із ущелиною праворуч (фото 1). Ночівлю робимо на одному з рівних майданчиків біля дрібної річки Алібек, до якої виходить стежка. З місця ночівлі видно, що висячу долину річки замикає гора Сулахат, а з боку Домбаю світяться характерними білими стрічками Белалакая. Ввечері знизу, з долини, наповзає густий туман, вночі йде дощ із грозою.

3.3.2. 16 серпня. Дол. р. Алібек – пер. Алібек (1А, 3168) – “Зелений готель” – ночівля під л. Джалаучат

О 8.20 продовжуємо підйом лівим берегом річки у напрямку добре видимого жандарму “Pir”, що знаходиться коло перевалу (фото 2). Стежка проходить ще кілька терас, придатних для стоянки. У передперевальний цирк стежка повертає ліворуч і більш стрімко, до 30°, вилазить на баранячі лоби, в той час як праворуч можна піднятися на озера під пер. Кічі-Теберда. З цирку видно дві сідловини, перевал Алібек (1А, 3168) – права з них. Підйом проходить дрібноосипним схилом до 40° та займає біля 20 хв. від початку осипу (фото 3). Помилково виходимо на ліву сідловину об 11.30 (2.10 год. від місця бівуака). Спуск на захід старими зруйнованими скелями без можливості провистити страховку нам не подобається, але повертатись стрімким осипом теж незручно, тому переходимо на правильну сідловину легкими скелями (I-II к.с., близько 100м, фото 4), повз прибиту вгорі пам’ятну табличку “Солдату-захитнику перевала”. Замість записки знаходимо на перевалі чистий папірець у жовтій пластиковій бляшанці. Відкривається велична панорама Домбаю, а Белалакая, піки Кап та Алібек звідси виглядають зовсім близькими (фото 5).

Спуск на захід проходить пологим, до 15°, сніжником, який цього року частково розтанув, залишивши під самим перевалом конгломератний осипний схил біля 30° (фото 6). Після траверсу сніжника із самостраховкою трекінговими палицями виходимо на осипний хребтик, по якому стежка серпантином спускається до двох невеликих мальовничих озер. За півгодини від початку спуску з перевалу доходимо до озера, біля якого і робимо обід, споглядаючи інший бік гори Сулахат, однойменний льодовик та водоспади, що стікають з нього. Тут гарні місця для ночівлі, на це озеро полюбляють приходити тури. Звідси добре видно масив Кара-Каї.

О 14.20 починаємо спуск до “Зеленого готелю”. Маркована турами стежка йде спочатку лівим берегом вздовж річки, що витікає з озер, але скоро перетинає її та повертає праворуч (там її потрібно відшукати, тури стоять не дуже часто) і продовжується траверсом над скельними виступами правим бортом ущелини, випадаючи вниз серпантинном поміж двох скелястих масивів через 20 хв. Якщо вчасно не розпочати спуск, потрапляємо на продовження стежки траверсом, що веде невідомо куди і мабуть актуальне для прикордонників чи чабанів.

фото 2. Вид з дол. р. Алібек

фото 3. Підйом на хибну сідловину пер. Алібек

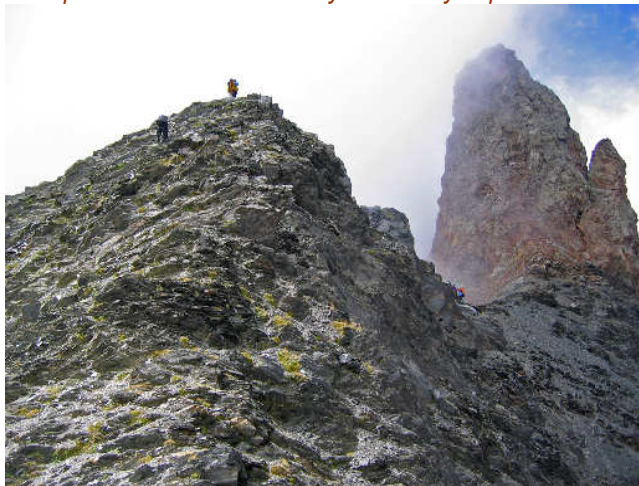

фото 4. Перехід з хибної сідловини

фото 5. Група на сідловині (вид на захід)

фото 6. Шлях спуску з сідловини на захід

Серпантинном за годину спускаємось на дно долини до річки і ще півгодини рухаємось пологим берегом до "Зеленого готелю" (на цьому відрізку шляху багато місць для стоянок), де робимо привал і шукаємо місце для переправи. Воно знаходиться там, де річка робить півколо, оминувши півострів, утворений терасою "Зеленого готелю", і увійшла в каньйон – з великого каменя на одному березі можна передавати рюкзаки і перестрибувати на камінь протилежного берега. Оскільки течія не сильна, а річка дрібна, можна перейти вбід і по одному з трекінговими палицями. На лівому березі ми о 16.50, переправа зайняла 20 хв.

Пагорбом на лівому березі за 10 хв. підіймаємось на кам'яний розвал із виходами червоної породи, що у давні часи був моренним валом Джалаучатського льодовика (фото 7), звідси видно долину основного витoku річки Джалаучат далеко унизу. Робимо розвідку – шукаємо перехід через хребет в іншому місці, в пониженні в хребті згори зліва. З цієї скельної кишені видно нижню частину льодовика, туди заходять тури, що полюбляють баранячі лоби над льодовиком, але спуск в долину там набагато стрімкіший, ніж із старого моренного валу, і небезпечний – пізніше ми проходили повз нього знизу. Тому починаємо спуск із моренного валу живим дрібним та середнім осипом, подекуди захованим у заростях високих трав та рододендрону, місцями до 45°, що забирає досить багато часу – з 18.00 до 19.20. У верхній частині осип лежить на конгломератному схилі, тому спускаємось із самостраховкою льодорубами або трекінговими палицями, слідкуючи щоб учасники не знаходилися один над одним.

Одразу біля спуску стаємо на ночівлю на піщаних галявинах на правому березі річки. З холодного отвору Джалаучатського льодовика долиною-аеродинамічною трубою постійно дме вітер, на піску викладені стіночки біваків попередніх груп.

фото 7. Відрог хребта, по дорозі до дол. р. Джалаучат

3.3.3. 17 серпня. Л. Джалаучат – л. Сунахет – пер. Джалаучат (1Б, 3050) – л. Двоязичний

За 10 хв. від місця ночівлі доходимо правим берегом р. Джалаучат до покривної морени біля обваленого отвору льодовика, звідки витікає холодна ріка Джалаучат. Тут треба обережно обходити льодові воронки і дірки між камінням, оскільки покривна морена на вигляд не відрізняється від звичайного осипу. Беремо льодоруби, надягаємо кішки та, про всяк випадок, системи, і розпочинаємо підйом язиком льодовика – посередині, найбільш стрімкою (до 20°) та найменш заохленою частиною. Льодовик повністю відкритий, похилий (до 5°). Зустрічаються глибокі блакитні отвори, у які із булькотінням водоспадами стікає вода. Багато фотографуємо – адже більшість групи вперше потрапила на льодовик.

За 1 год. 40 хв. від початку підйому доходимо до першого водоспаду зліва за ходою і знімаємо кішки. Після привалу починаємо підійматись до баранячих лобів льодовика Сунахет орографічно правим берегом річки, що утворила водоспад (фото 8, 9). Підйом проходить лежалим середнім та великим осипом до 45°. Через півгодини виходимо на баранячі лоби з піщаними площадками, по яким ще 15 хв. рухаємось праворуч, переходячи струмки, повз невеликі зелені озерця, які люблять відвідувати тури. Обідаємо на баранячих лобах о 12.15, гарне місце для ночівлі або дньовки. На протилежному боці льодовика Джалаучат видно низку водоспадів, що витікають з-під висячих льодовиків. В цей час погода вперше за активну частину походу починає псуватись – з півдня наповзають дощові хмари, проходячи прямо над нами у напрямку Марухи (гнилий кут цієї місцевості). Керівник деякий час очікує на розвиток небесних подій, використовуючи для цієї мети обід. Після обіду хмари трохи розходяться, і група продовжує рух, о 13.40 виходимо на льодовик Сунахет у кішках без зв'язок. При виході на льодовик провісили перила на льодобурі, оскільки лід над ранткльофтом був непевний (перший заносив перила без наплічника).

Льодовик Сунахет відкритий, кут нахилу незначний (до 15-20°); через деякий час доходимо до нахиленого під більшим кутком снігового поля світлішого кольору, що спадає справа з локальної вершини та закінчується сераками, місце потенційно небезпечне лавинами та льодовими обвалами, треба не підходити близько. Просуваємось льодовиком між цим сніговим полем та серединною мореною зліва від нас, на якій також є можливість для ночівлі (фото 10). В цей час хмари у сусідніх долинах не сидять без діла, там вже починає гуркотіти та спалахують блискавки. Коли починається дощ, а блискавки вказують на кількакілометрову відстань від джерела грози, сідаємо на рюкзаки якомога нижче, відкладаємо металеві речі у купку подалі від себе та перечікуємо, блискавки б'ють зовсім близько, через півгодини гроза проходить, дощ трохи вщухає і можна зігрітись, йдучи далі на перевал. Виходимо до місця, де кількість тріщин збільшується, порівняно з минулими роками їх навіть дуже багато. Знаходимо шляхи обходу, намагаючись йти ближче до правого (за ходою) боку льодовика. Трохи далі перетинаємо не знімаючи кішок нагромадження каміння, за яким вже видно сідловину. Звертаємо трохи вліво та проходимо за крутішою середньою частиною льодовика, яку ми обійшли справа. Останні 200-300м льодовика являють собою рівне снігово-льодове плато без тріщин, по якому виходимо до сідловини (фото 11). Весь шлях від баранячих лобів до сідловини зайняв 1 год. 45 хв. На сідловину перевалу група вийшла о 15.55.

фото 8. Поворот з льодовика на баранячі лоби

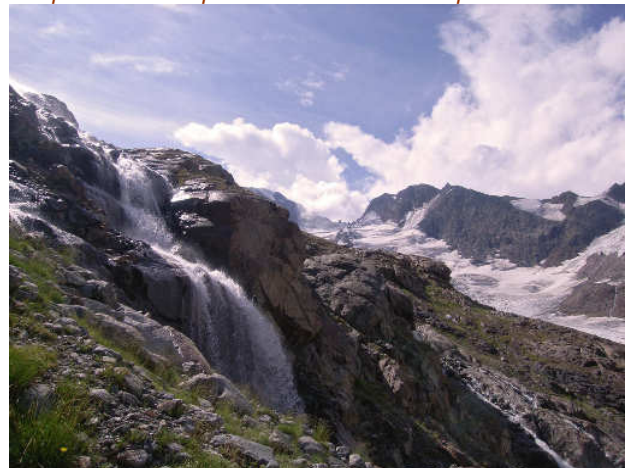

фото 9. Водоспад з-під баранячих лобів

фото 10. Льодовик Сунахет

фото 11. Група на сідловині пер. Джалаучат

фото 12. Дюльфер із сідловини перевалу

фото 13. Перша перильна мотузка через льодопад

фото 14. Друга перильна мотузка через льодопад

В перевальному турі знайшли записку трьох туристів з Брянська (кер. Новіков Ю.Є.), що 13 серпня рухались у тому ж напрямку та у свою чергу зняли записку харківського турклубу "Волна", що зустрілась і нам пізніше, на заключному перевалі.

Стандартний варіант спуску – зліва вздовж скелі по осипу, де за описами можна було за сухої погоди пройти без страховки – виявився досить небезпечним, бо обривався прямо у глибокий рантклюдт. Оскільки усе скельне спецспорядження, що могло знадобитися для організації страховки при проходженні рантклюдту, знаходилось у забросці, довелось наводити перильну страховку через льодопад (льодобури були у наявності).

Спершу провішуємо дюльфер за велику кам'яну брилу, потім два прольоти перил льодовою стінкою на льодобурах (вертикальні 8м + горизонтальні 5м + похилі 20м). Пройшовши цей траверс, учасники опиняються у невеликій льодяній западині, з якої вже нескладно вийти на сам льодовик Двоязичний (фото 12, 13). Останній учасник спускається лазанням по скелях ближче до рантклюдту з нижньою страховкою.

Шлях льодовиком проходить спочатку біля лівого краю попід скелями, що дозволяє оминати основні тріщини в середній частині льодовика. Але через поєднання сильної спеки, яка намагалась розтопити льодовики у липні, та сильних дощів, що позмивали залишки льодових мостів, конфігурація льодовиків до часу нашого приїзду сильно змінились. Ще 2 тижні тому знайома група спускалась із Джалаучата стандартним маршрутом, а нам вже довелось витратити на проходження розірваного Двоязичного льодовика пів дня, зустрівши льодопад на маршруті 2 к.с. Після вказаних погодних умов тріщини дійшли під самий лівий край, тому довелось міняти тактику проходження льодовика – спочатку в непевному для недосвідченого ока місці із закритими тріщинами, ще на лівому краю льодовика, керівник провісив 3 нитки перил на льодобурах (50м = похилі перила 15м + горизонтальні 8м + похилі 25м, фото 14). І, як виявилось, не марно – учасник, що вперше потрапив на льодовик цього дня, ступив у засипану снігом невелику тріщину, яка розширювалась донизу, і впав у неї на глибину свого зросту, загальмувавши на заключному дюльферному відрізку на самостраховці, виліз без сторонньої допомоги.

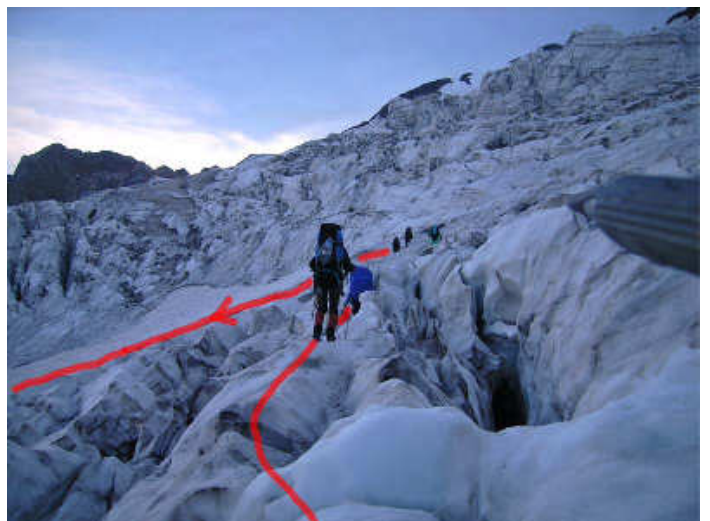

фото 15. Проходження льодопаду у з'в'язках

О 17.50 після проходження другої мотузки перил група зв'язується у зв'язки по троє, троє та двоє (в останній досвідчені учасники з доброю координацією рухів) та вирушає найпростішим за даного стану льодовика маршрутом – вправо, між тріщинами по льодових хребтиках, подекуди від 30 см завширшки, та кількадеметровими тріщинами з обох боків (фото 15). В цей час погода вже остаточно виправилась – хмарність піднялась високо, одразу похолоднішало, зате вдалині стало видно найвищі вершини з різних долин Гвандри та Приельбрусся: за Домбаєм височать Доломіти, а зліва від них біліє Ельбрус. Керівник шукає шляхи через льодопад, і досить швидко група виходить на праву більш спокійну частину льодовика – з вузькими тріщинами, що легко обходяться, крутизна льодовика не перевищує 20°. Рухаємось вниз ближче до правого краю по межі між закритою та відкритою частинами льодовика і нарешті доходимо до зовсім пологої його частини. Пройшовши ще декілька сот метрів трохи забираючи вправо стаємо на ночівлю о 20.30 на пологому місці майже під баранячими лобами, якими проходить стежка завтрашнього спуску до Турячого озера. Далі прямо по ходу льодовик починає стрімко обриватись донизу. Рівняємо майданчик під два намети, воду набираємо з струмка, що тече по льодовику.

Подолання перевалу Джалаучат одногосно було визнано найскладнішою технічною перешкодою цього походу.

3.3.4. 18 серпня. Л. Двоязичний – оз. Туряче – а/т “Алібек” – сел. Домбай – дол. р. Гоначхір

Вихід о 10.30. За 10 хв. проходимо 200м льодовиком на зруйновані баранячі лоби, що починаються від правого краю льодовика навіть без кішок – льодовик похилий та відкритий. Єдина небезпека – перехід з льодовика на каміння, лід над ранткльофтом витончується. Пройшовши близько 100-200м баранячими лобами вздовж струмка, що витікає зліва по ходу з льодовика, візуально знаходимо тури, вздовж яких продовжується стежка – нижче уступу, на якому ми стоїмо. Трохи спускаємось простими скелями до струмка, на початку руху маркованою турами стежкою доводиться спускатись руслом з гімнастичною страховкою (фото 16).

Далі зі скель виходить добре натоптана стежка, яка спочатку правим траверсом трав'янистого схилу, а потім більш стрімко, серпантинном у рідколіссі спускається порослим березами гребенем старим моренним валом до Турячого озера (фото 17). На озері ми через 1 год. 10 хв. від початку руху баранячими лобами. Тут на нас чатують знайомі прикордонники, що видавали нам перепустки у Теберді – вийшли пофотографуватись “на тлі льодовика”. Купаємось у холодному озері, з іншого боку від озера видно Алібекський льодовик, який розтанув настільки, що вже не доходить до озера. Обідаємо та купаємось до 13.50.

Звідси починаються людні місця, екскурсії відпочиваючих підходять одна за одною. До прикордонного посту веде добра стежка, яка однак має багато відгалужень, натоптаних останніми роками, тому треба йти уважно і не відхилятися від маршруту, аби не втрачати час. Від озера стежкою спускаємось до річки з льодовика Двоязичний, трохи проходимо вниз за течією, переходимо через імпровізований міст із залізних прутів через півгодини. Опиняємось на півострові, по якому треба трохи пройти стежкою вниз за течією і перейти ще одну притоку по двох великих каменях з різних боків річки.

фото 16. Спуск струмком вздовж баранячих лобів

фото 17. Група над Турячим озером

Далі добре набитою стежкою йдемо лівим берегом річки, поступово віддаляючись від неї, і виходимо на дорогу біля посту прикордонників ще через 1 год. 20 хв. Цього разу прикордонники зустрічають нас, суворо перевіряючи не тільки наявність перепустки, але й відповідність паспортів тим, що позначені у перепустці та навіть відповідність обличчя кожного учасника фотографії в його паспорті! Знайомимось з прикордонником з Сибіру, що тут служить, та маленьким ведмедем чи то великим песиком, що є одним із прикордонників. На відстані переходу від посту під дощем робимо привал через 1 год. 10 хв. біля цвинтаря альпіністів, де похована і пара туристів з КПІ, знаходиться він біля межі прикордонної зони. Ще через 40 хв. ходу ми в Домбаї – забираємо заброску на базі біля КРС, п'ємо айран.

Відмовляємось від бажання заночувати на тій самій базі, де завжди зупинялись туристи – Домбай стає дорогим курортом, навіть ціна ночівлі на базі в своєму

наметі простому туристу майже недоступна, ставлення до туристів також бажає кращого. Прорахуємо варіанти подальшого шляху, що дозволять ще встигнути пройти заявлені на маршрути перевали, на жаль на поточний момент залишився тільки один – об'їхати перевал Чучхур (н/к, 2712), автодорогою через долину Гоначхіру. Майже за ціну ночівлі на турбазі домовляємось з водієм, координати якого взяли в одного із службовців фірми "Барс", що вже у напівтемряві привозить нас в ущелину ріки Гоначхір і висаджує біля мосту через річку Кічі-Муруджу. На ночівлю стаємо на запланих луках справа по ходу від дороги одразу ж за мостом. Очікували побачити прикордонний пост з посиленням режимом, проте на мосту нікого із прикордонників не зустріли цього вечора і наступного дня, поруч багато гарних місць для шашликів, чим користується місцеве населення, кочуючи на всі боки від озера Туманли-Кель (Форельне) у пошуках самоти. У передвечірньому тумані чи то мжичці ми залишились непоміченими.

3.3.5. 19 серпня. Дол. р. Гоначхір – дол. р. Кічі-Муруджу

Напівдньовка з видом на Буульген, розбираємо заброску, спекотна погода допомагає зігрітись після першого кільця, що пройшло частково на льодовиках та під дощем. Виходимо о 13.15, знайшовши стежку на підйом вздовж правого борту річки Кічі-Муруджу, у всячю долину. За одним з описів вона повинна бути на 300м на захід від мосту, але вздовж асфальтованої дороги інших стежок, крім тих, що починаються біля мосту, не виявилось. Початок стежки марковано туром, інших турів не помітили. Стежка стрімко, з нахилом до 45°, піднімається серпантинном ялиновим лісом з розсипами грибів, місцевість дуже нагадує Карпати. Через 20-25 хв. після початку підйому проходимо повз галявину біля струмка – чудове місце для стоянки, натоптана стежка відгалуджується до потоку річки. Наша стежка стає більш пологою, забираючи праворуч, виходимо у зону мішаного лісу. Через 15 хв. виходимо з лісу і йдемо вздовж річки по луках всячої долини Кічі-Муруджу. Біля 50 хв. їмо малину, якою ця долина традиційно приваблює ведмедів та прикордонників. Продовжуємо йти стежкою правим берегом річки, долина досить похила. Через півгодини (15.50) – обід. За пів переходу далі долина робить поворот на південний схід (фото 18), в цьому місці мальовниче озеро, галявина жовтих крокусів та вид на вершину біля нашого наступного перевалу – Кічі-Муруджу Центральний, 1А, схожу на политий глазур'ю пиріг з роєм зліва.

Від обіду до ночівлі (біля відрог хребта МІФІ від перевалу Сідло) дві години йдемо похилою стежкою по долині, на шляху зустрічаються пізно розквітлі білі рододендрони. Звідси вже зовсім близько до стіни гір, що відгороджують нас від долини ріки Махар, але перевал при наближенні опиняється за роєм. Неподалік – скупчення великого каміння – підйом на наступну сходинку долини. Місця досить близькі до кордону – з верхів'я нашої долини є легкий перевал до Клухорського озера, в сусідній долині теж легкий перевал Махар у Грузію, відчуваємось не дуже впевнено, до того ж на місці майбутньої ночівлі зустрічаємо доказ присутності нелегальних мисливців: череп гірського козла із залишками м'яса, місце під вогнище. Ставати поруч не дуже приємно, але раптом починається потужний дощ, отже миттєво обираємо стоянку на зеленому лузі біля річки. Гроза триває півночі, берег не дуже високий, місцина трохи заболочена, але річка не виходить з берегів, хоча колір її суттєво змінився.

фото 18. Долина р. Кічі-Муруджу

3.3.6. 20 серпня. Дол. р. Кічі-Муруджу – пер. Кічі-Муруджу Центральний (1А, 3144) – дол. р. Махар-Су

фото 19. Верхів'я долини р. Кічі-Муруджу

Вихід о 9.00. Продовжуємо рух стежкою правим берегом річки, за місцем ночівлі починаються завали каміння, зустрічаються поодинокі сніжники. Біля маленького водоспаду і незначного підйому на наступну сходинку долини стежка стає ледь помітною, шукати її треба на тому ж правому березі. За кам'яним завалом, крізь який ріка спадає водоспадом, долина повертає ліворуч за ходом, на схід, і замикається частиною хребта з невидимим перевалом Миронова, ця долина перегороджена баранячими лобами. Робимо перший за сьогодні привал перед підйомом на них (55 хв.). Досить сильно припікає сонце, висота пристойна, отож надягаємо окуляри.

З самих баранячих лобів стікає декілька рукавів річки, правий ми з легкістю переходимо через 20 хв. Осипом із середнього каміння та конгломерату,

фото 20. Цирк перевалів Кічі-Муруджу Центральний та Південний

порослого травою, біля 30°, підіймаємось у наступну висячу долинку, в якій раніше стояв пам'ятник льотчику Карпуніну, до неї обриваються стрімкі притоки з верхніх цирків (фото 19). Перетинаємо наступну, більш глибоку, притоку та продовжуємо підйом на баранячі лоби справа за ходою (середній осип), щоб потрапити у наступний цирк, звідки буде видно льодовик Північний Кічі-Муруджу. При цьому дещо віддаляємось вліво за ходою від струмка, біля якого рекомендовано підійматись – йдемо більш простим шляхом, ще 40 хв.

Між баранячими лобами, на яких ми стоїмо, та льодовиком прямо перед нами лежить чаша, повна підталих сніжників всіх відтінків білого, на які страшно ступати, посередині навіть утворилось невелике озерце, а між сніжниками та схилами – конгломератний осип (фото 20). Сам перевал з цього цирку ще не проглядається – бачимо тільки характерну вершину, зблизька вона виглядає двозубою – лівий зуб гостріший, правий більший.

Щоб не перепливати озеро із айсбергами, розвідники протягом години спочатку випадково знаходять пам'ятник льотчику Карпуніну (пересений на окремий скельний виступ в лівій орографічно частині цирку льодовика, метрів на 100 вище поверхні льодовика, але залишилась тільки стела, літак зник), а потім і простий шлях по баранячих лобах на правобережну морену. Після їх повернення обідаємо.

Виходимо о 13.30 спочатку забираючи вправо вздовж конгломератно-льодового озера переходячи з одного масиву баранячих лобів на інший, близько 200-300м. Після цього спускаємось в напрямку льодовика до піщаної долини, по якій тече брудний струмок та, продовжуючи рух у його напрямку, проходимо близько 100-150м, по дорозі піднявшись між двома скелями приблизно на 15-20м. Оразу ж опиняємось на морені, що ще через 50-100м впритул підходить до льодовика. Весь шлях зайняв приблизно 20 хв. Нажаль на фото цей шлях не видний

Під час розвідки здалеку перевал здавався складнішим за 1А – сніжник, який вів на перевал, теж повністю розтанув цим літом, залишивши по собі стрімкий конгломератний осип. Тому керівник вирішує підійматись льодовиком вздовж його правого краю, до виходу на скелі (в цьому місці льодовик близько 45°), а потім скельний траверс вліво по ходою до самого перевалу.

З морени під льодовиком бачимо, а під час руху льодовиком переконаємось, що прогнози сходження на перевал виглядають більш радісно – можна навіть не виходити на льодовик, траверсуючи морену вздовж льодовика, а потім стрімко підняти конгломератним осипом на сам перевал. Під час підйому є одне місце, де треба пройти балануючи та притримуючись за камінь,

фото 21. Шлях підйому на пер. Кічі-Муруджу Центр. Знімок зроблено від пам'ятника льотчику Карпуніну

фото 22. Група на сідловині (вид на схід)

фото 23. Льодовик та озеро Чауллучат

але загалом цілком нормальний підйом (фото 21). Отже, 15 хв. підіймаємось у кішках пологим відкритим льодовиком, на сам перевал веде дрібний осип та конгломерат до 35°, який пройшли із самостраховкою льодорубами за півгодини та опинилися на перевалі Кічі-Муруджу Центральний (1А, 3144) (фото 22). Зняли записку збірної групи туристів Москва-Краснодар від 17 серпня (кер. Іванов А.П.).

З перевалу відкриваються чудові краєвиди – назад, на долину Кічі-Муруджу до її повороту на південний захід, на перевал Кічі-Муруджу Південний, за який кортить зазирнути, аби побачити Клухорське озеро. Вперед, на новий величний льодовик під нами, обмежений похмурою стіною Чауллучат на півдні, що приховує сонце для частини льодовика; на багатирів місцевого епосу Нахарів – гори цікавої форми зліва від цирку; на характерну квадратну вершину Кирпич, що означає цегла. Погода першої половини дня була ясною, а саме зараз починають наповзати перші білі хмари цікавих обрисів, що також додає вражень. На перевалі відпочиваємо 40 хв.

Спуск дрібним 30° осипом починаємо зліва від перевалу, поступово забираючи вправо для зручного виходу на льодовик. Через 25 хв. виходимо на відкритий підталий льодовик Чауллучат із ноздрюватим льодом, який проходимо без кішок за 20 хв., шукаючи шлях на віддалі від великих тріщин ближче до лівого краю льодовика. На перегині льодовика треба повернути вліво, аби обійти різке скидання до озера, та вийти на лівобережну морену і по ній – на берег. Холодним льодовиковим озером плавають айсберги, згори нависає сам льодовик, поруч є місце для табору. Озеро нагадує замальовки до фільму із Бондіани, дії якої відбуваються серед айсбергів південних океанів. Робимо привал на 20 хв (фото 23).

Від озера починаємо спуск лівим берегом річки, що витікає водоспадом – 40 хв. середнім та великим осипом крутизною до 45°. Виходимо у висячу долину, що являє собою каменисту незаболочену терасу із картинного вигляду поодинокими великими каменями, по якій річка розливається та утворює маленькі прозорі для людського ока чисті озера. Після невеликого перепочинку продовжуємо рух доброю стежкою, яка траверсує лівий схил, проходить ще одну висячу долинку із великим озером біля каменя-льодокола та через 15 хв. упирається у завал з великих брил, переплетених павутинням. Неподалік від кам'яного завалу – фундамент будівлі, мабуть стара скотарська хижка. Цю перешкоду, намагаючись не порушити спокій павукової колонії, долаємо за 30 хв. і потрапляємо на чорничний привал на мисі, що нависає над долиною Махару. На протилежному боці долини проглядає стежка підйому до перевалів Київській та Ювілейний.

Спускаємось з мису, що утворює стародавня бокова морена вже не існуючого льодовика, стежкою спочатку вліво крізь зарості рододендрону та чорниць 30°, яка за півгодини серпантином виходить на протилежний від прикордонників бік річки Махар. Біля юрт прикордонників пасуться коні та проходить ЛЕП у Грузію через пер. Махар, 1А. Босі прикордонники, що щойно перейшли до нас річку, перевіряють документи, один із них виявляється уродженням запоріжцем. Запрошують на ночівлю на свій берег, але майбутнє сусідство коней і наших наметів не дуже тішить. О 20.00 залишаємось ночувати на заболоченому лівому березі Махару із неймовірними заростями чорниць та кришталево чистими потічками, що ділять групу на прихильників відповідно чорниць та прання, поки вечеря готується сама.

3.3.7. 21 серпня. Дол. р. Махар-Су – т/б "Глобус" – дол. р. Гондарай – дол. р. Джалпакол

Вихід о 10.10. Перейшли річку Махар по одному – глибина до коліна, швидкість течії невисока. Правим берегом вздовж річки йде ґрунтова дорога, прокладена будівниками ЛЕП. Опори ЛЕП розташовані не скрізь біля дороги – деякі з них височіють на скелях протилежного берегу, а деякі зовсім високо на стрімких схилах. Дорога досить зручна, хоча часом проходить близько біля розливу річки або через стадо биків. В місці, де вона переходить річку – невдовзі після початку руху від прикордонного посту – знаходимо стежку, що починається біля великого каменя, коли дорога повертає вліво-вниз. Десь там є і стежка у цирк перевалів Ювілейний та Київський. Лівим берегом річки також іде стежка, але значно гірша (стрімкі схили), переправлятися нижче за течією від прикордонників вже важко, тому цю стежку має сенс використовувати тільки після спуску з ближчих до низу долини перевалів.

фото 24. Нарзанове джерело

фото 25. Турбаза "Глобус"

Через півтори години доходимо до досить нового дерев'яного мосту з підвісними поручнями на кшталт карпатських, переходимо. Грунтівка чимдалі покращується, доводиться тільки перейти маленький брід навколо лісового будиночка. Ще біля години ходу, і ми біля нарзанових джерел – справа по ходу через річку перекинтий місток, на іншому боці будиночок з ванною, в яку через трубу має можливість стікати мінеральна вода. Самих джерел два – одне подібне на сірководневе, інше більш смачне, обидва із вмістом заліза, потужно булькотять у великих нарзанових калюжах (фото 24).

Через 20 хв. дорога спускається до роздоріжжя Махару та Гондараю, де знаходиться військова частина та навпроти неї – старий табір "Глобус" КПІ, навколо якого з 1960-тих по 1990-ті оберталося туристське життя КПІ та про який ми стільки чули від старших інструкторів. Під час фотографування на тлі глобусних воріт отримуємо запрошення приїжджати на наступні роки та айран від літнього подружжя Ахмата та Розі – добрих господарів території, що раніше були сторожами при таборі (фото 25).

Продовжуємо рух у бік долини Гондараю о 15.00, через 10 хв. переходимо автомобільний міст через Гондараю та продовжуємо рух його лівим берегом. Через 40 хв. доходимо до мосту через Гондараю біля злиття його з Джалпаколом. Вгору через ліс відходить тракторна дорога, треба обрати ліву за ходом, ту, що введе на наступну сходинку долини Джалпаколу (краще спитати у місцевих на пасовищах поруч) (фото 26). Стежки лівим берегом Джалпаколу за останні роки зникли під колесами всюдиходів. Біля 30 хв. піднімаємось серпантином 30° дороги майже до місця, де вона закінчується, звідси від туру нагору стрімко виводить стежка, популярна серед грибників. Але вона швидко стає більш пологою, виводить на місцевість, оточену старим камінням, чимось схожу на кримські ліси.

Через 20 хв. виходимо до містка через річку, переходимо її та продовжуємо йти правобережною стежкою вже наступною сходинкою долини із пологим підйомом, швидкою зміною ландшафтів схожою на ботанічний сад – хвойні ліси змінюються крокусовими галявинами, згодом проходимо

через березовий гай із суницями та грибами. Проминувши останній сосновий закапелок, зручний для табору, виходимо на кам'янисту частину долини з рідкими кущами, звідки попереду вже видно північний відрог ГКХ (фото 27). Через 45 хв. після переходу мосту проходимо кош, навколо болотиста місцина, потоптана коровами, поруч місток через нешироку вже річку.

Табір ставимо через 25 хв. у верхів'ях рівнинної частини долини, утвореної злиттям двох рукавів річки Джалпакол – лівої з одноіменного льодовика та правої з озер Куршо. Ця заболочена долина із соковитою травою переорана ратицями овець, їх випасають також вище, вздовж лівої притоки, тому воду краще набирати трохи нижче за течією, де біля стежки з каменя стікає вода. Прозорі зигзагоподібні притоки, що розливаються всією долиною, здаються повільними та спокійними, але насправді це холодна та швидка вода горної ріки. Всю другу половину дня трохи накрапував дощик, але під час заходу сонця хмари розійшлись та відкрили вид на підсвічені сонцем вершини – Актур в долині справа та Узлова в лівій.

фото 26. Поворот на стежку у дол. р. Джалпакол

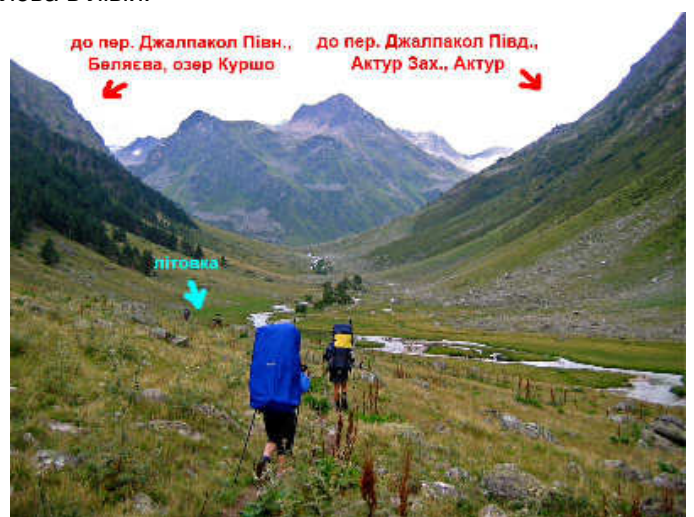

фото 27. Долина р. Джалпакол

3.3.8. 22 серпня. Дол. р. Джалпакол – озера Куршо – під пер. Беляєва (1Б, 3350)

Вихід о 10.30 після масового купання. Продовжуємо рух правим берегом річки, повертаючи у ліву за ходом долини, перегороджену старими баранячими лобами. Стежка блукає серед нор ховражків та рожевих крокусів, що зазвичай ростуть саме біля стежок, через 45 хв. починає виповзати на борт долини, і зліва від невеликого мальовничого водоспаду через 20 хв. піднімається на баранячі лоби. Тут долина знов роздвоюється – орографічно права піднімається до пер. Куршо, а ми продовжуємо рух лівою – у бік озер Куршо. Дно наступної висячої долини утворене середнім та великим осипом, під яким губиться власне ріка та навіть озеро, що помічене на деяких мапах, у цю пору року стоїть пересохле. Тому особливо доречними тут є куштики чорниць та шикші, які можна куштувати не сходячи зі стежки, позначеною туриками.

Через 35 хв., проминувши прозоре зелене озерце, підходимо до осипу, що спускається з правого орогр. борту. Звідси вже добре видно два можливих шляхи підйому до озер Куршо – справа або прямо за ходом теоретично можна піднятися потужним осипом та пройти наліво повз пер. Північний Джалпакол (фото 28), проте справа від перевалу постійно зсувається каміння та навіть зійшов один серйозний камнепад, пилюка після якого всідалася ще хвилин двадцять. Обираємо шлях наліво – вздовж струмка, що саме впадає у зелене озеро, а витікає з трьох споріднених озер Куршо. Щоб не загубити потрібну стежку, від озера продовжуємо йти прямо долиною, і повертаємо на стежку орографічно лівим берегом цього струмка, що прорив у своїх верхів'ях досить потужний каньйон. Підйом трав'янистим схилом між великим камінням в одному місці досить крутий, до 50°, але обережно проходиться із самостраховкою льодорубом і групова страховка не потрібна (фото 29). Після подолання наступної сходинки – баранячих лобів – потрібно повернути вправо і продовжувати рух стежкою на пологій полиці, що огинає баранячі лоби справа за ходом. З цієї полиці добре видно масив Ринджі, що ховає за своїм ближнім відрогом велике озеро Уллу-Кьоль.

Через півгодини опиняємось на озерному плато – кам'янистій рівнині, з якої вже здаються зовсім близькими розглажені багатовіковою працею льодовиків гори та перевали, що виглядають як купи та хвилі каміння. Взагалі озер чотири, ми виходимо одразу до найбільшого та найглибшого з них, розташованого з півдня. Вода в ньому швидко змінює колір в залежності від освітлення – від майже чорного до кольору аквамарин. Поруч з озером можна при нагоді знайти місце для стоянки, проте нам більше сподобались місця біля наступної пари озер, менших та розташованих одне біля одного вище. З водорозділу між озерами можна одночасно побачити всі три, а четверте знаходиться вище, під баранячими лобами перед горою Мурсали.

Стаємо на обід о 14.50. Білі хмари, що наздоганяли нас цілий день, перетворились на темні грозові, гримлять та наповзають знизу, з долини Джалпаколу. Очікуємо на певність у погоді до 17.00, іноді пролітає мжичка. Між нами та перевалами Беляєва та Північний Джалпакол лежить відрог хребта від вершини Узлова – драконоподібного вигляду великий осип. Сідловину перевалу ми бачимо за осипом, але спуск з іншого боку цього осипу оцінити не можемо, тому вирішуємо трохи спуститись назад, вздовж річки, що витікає з найбільшого озера Куршо на південь, та підняти у потрібному напрямку повз перевал Півн. Джалпакол. Піднімаємось у хмарах справа від відрогу (фото 30, точка А) некрутим осипом середнього розміру, але не залишаємось непоміченими для табуна з 28 турів, що спускаються нам назустріч до озер. Дві групи, з ратицями та без, на мить зупиняються з цікавості, щоб роздивитись одна одну, але щойно легкі ноги гірських козлів самі знаходять шлях через осип повз нас, хмари починають розвіюватись та попереду з'являється видимість, стоїмо обличчям до Джалпакол-Баші.

О 18.10 відкривається вид на наш перевал, продовжуємо рух у його бік (фото 31, 32). Проходимо маленьке озерце-калюжу (точка Б) та обходимо зруйновані скелі по осипу до 30° на полицях. Зупиняємось не доходячи до залишків льодовика, вода з якого стікає з однієї зі скель неподалік від табору (точка В). Висота приблизно 3350, найвища ночівля у поході, знаходимо рівні місця під намети. Проводимо польові роботи, повитягавши найбільше каміння та досипавши землі у пустоти, забиваємо у скелі гаки замість кілків, та о 18.55 стаємо на ночівлю. Вночі починає дощити. До кінця походу залишається лише день, а спускається у дощ льодовиком досить небезпечно, отже продумуємо запасні варіанти спуску тією ж долиною Джалпаколу.

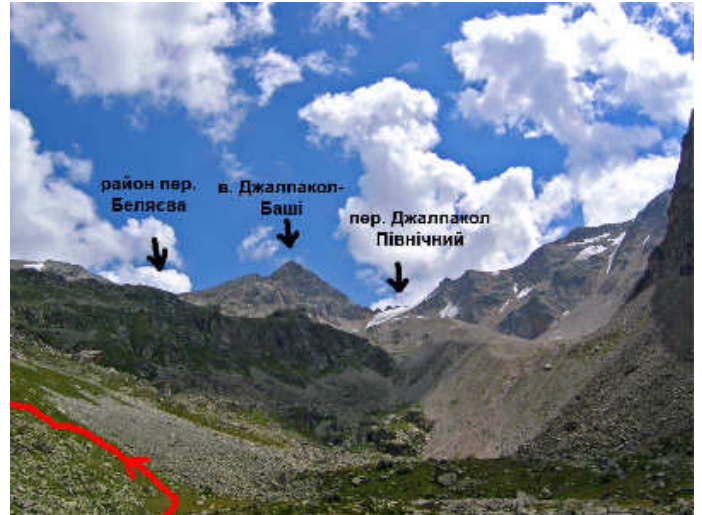

фото 28. Верхів'я дол. р. Джалпакол

фото 29. Шлях підйому до озер Куршо

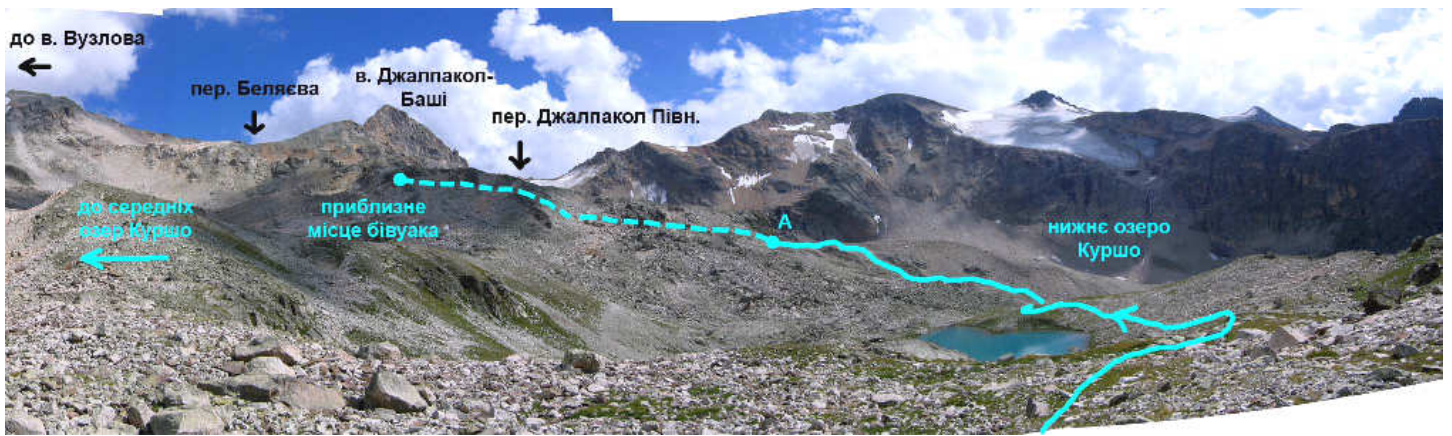

фото 30. Шлях руху від озер Куршо

фото 31. Шлях підйому до перевалу (вид з точки А)

фото 32. Шлях підйому до перевалу (продовження)

3.3.9. 23 серпня. Пер. Беляєва (1Б, 3480) – дол. р. Мирди – а/т “Узункол”

фото 33. Шлях виходу на перевал (вид від ночівлі)

фото 34. Група на сідловині перевалу.
На задньому плані справа – в. Джалпакол-Баші

10.15 – вихід. Зранку хмарно, але дощу немає та перевал відкритий. Підіймаємось середнім осипом у його бік. На перевальному зльоті, куди раніше вів сніжник, залишився дрібний осип і конгломерат біля 30°. Йдемо по межі сірої та рудої породи (фото 33).

11.00 – Вийшли на перевал Беляєва (1Б, 3480) (фото 34). У турі знайшли записку групи харківського турклубу “Волна” (кер.Єлісеєв А.А.), що пройшла перевал у тому ж напрямку на тиждень раніше під час снігопаду, стан групи задовільний, та у свою чергу зняла записку знайомої нам Олени Скуловатової. Цікава ідея харків’ян – залишити фотографію квітучого поля з рідної Харківщини, що під час снігопаду на перевалі серед кавказьких гір здається особливо нереальною. Окрім офіційної записки знімаємо також емоційну – послання та побажання від завгоспа з Дніпропетровська, для якого цей перевал перший.

Погода псується – накрапає дощ, через це, а також через непевненість щодо кількості часу, необхідного на спуск, від сходження на в. Вузлова доводиться відмовитися.

На спуск направо йде крута осипна стежка, закрита 5-метровою стінкою напівзруйнованих скель. Є також стежка наліво, але внаслідок непогоди вона небезпечна. Забиваємо гак, починаємо спуск дюльфером об 11.35 (фото 35). За 45 хв. закінчуємо дюльфер, опиняємось на межі льодовика, одягаємо кішки, як завжди на льодовику починає накрапати дощ. Розпочинаємо одночасний рух у зв’язках, кішках, з льодорубами наготові. Льодовик переважно відкритий, подекуди тріщини зі сніговими пробками. Притримуємось лівого боку льодовика і поступово нахил збільшується до 30° (з правого борту льодовик має нахил до 60°), за 1 год. 15 хв. перетинаємо

посеред льодовика виступ вкритих осипом баранячих лобів. Проходимо по ним у кішках, оскільки лід правіше надто крутий. Знову виходимо на льодовик, тепер рухаємось вже не вниз, а паралельно баранячим лобам вправо, на вихід з льодовика (фото 36). Ще за 10 хв. виходимо на похилу морену із середнього каміння, де знімаємо кішки та роз'язуємось.

Продовжуємо спуск мореною, о 14.25 підходимо до спуску у наступну висячу долину, де знаходяться піщані "футбольні поля", що офіційно є піщаними площадки для ночівлі перед сходженням на перевал з боку долини Мирди. Спускаємось туди трав'янистим осипом до 30° за 15 хв. та обідаємо до 15.25. Тут на поверхню з-під осипу виходить льодовикова ріка. Висяча долина стрімко обривається у долину Мирди, здається, що її протилежні темні схили зовсім близько, але дна долини не видно. До наступної висячої долини спускаємось трав'янистими схилами без стежки, звідси правим берегом річки вправо починається стежка, що переходить у стрімкий серпантин до 30°, а місцями й до 45°, що поступово відходить від річки. Згори видно всю долину, тільки найцікавіше, її верхів'я, закриті хмарами. Схили долини стрімко обриваються до плаского дна, переплетеного численними рукавами річки Мирди, поодинокі сосни на схилах та скельні виходи на дні долини доповнюють своєрідність пейзажу, подекуди схожого на сибірський. О 17.05 завершуємо спуск на заплавні луки (фото 37), недалеко від коша переходимо річку на правих беріг. Кош діючий, в долині випасають худобу. Йдемо вздовж річки ґрунтовкою, переходимо два мости. Другий, в місці злиття Мирди з потоком Кічкінекол, можна не переходити, ґрунтовки йдуть по обидві боки від річки, а навпроти альптабору є інший міст. О 18.25 вийшли до альптабору "Узункол" (фото 38). Оскільки адміністрація альптабору хоче грошей за ночівлю на їх території, відходимо на 15 хв. далі дорогою та розбиваємо табір у лісі, попередньо дізнавшись, що табірний автобус від'їхав цього дня до Домбаю та сьогодні вже не повернеться. Воду беремо з джерел.

3.3.10. 24 серпня. А/т "Узункол" – аул Хурзук

Прокинувшись опівночі, за півгодини не снідаючи збираємось та вирушаємо у напрямку аулу Хурзук, звідки о 6:30 має від'їжджати автобус до Карачаєвська. Трохи затримавшись через перевірку документів на прикордонній заставі, що знаходиться на черговому злитті долин (р. Кубань), встигаємо дійти до автобусної зупинки за 10 хв. до прибуття автобуса.

фото 35. Дюльфер з сідловини перевалу

фото 36. Шлях спуску льодовиком
(обробка фото з сайту <http://caucatalog.narod.ru>)

фото 37. Спуск в долину р. Мирди

фото 38. Альптабір "Узункол"

4. Підсумки, висновки і рекомендації по проходженню маршруту

Загальної мети, що була закладена у маршрут, вважаю досягнуто. Хоча й мали місце певні відхилення від запланованого з початку маршруту через задовге оформлення документів, але все ж вдалося охопити в поході майже усі долини, що ми збиралися відвідати. Усі учасники, що вперше опинилися у великих горах, отримали досвід проходження різноманітних перевалів 1А-1Б, крім хіба що скельних та сніжних.

Основним висновком щодо організаційної частини вважаю за потрібне нагадати, що при плануванні дат приїзду групи та виходу її на маршрут, необхідно мати на увазі, що ситуація з оформленням паперів мінлива, та можна витратити забагато часу на усілякі зовсім зайві у поході як на мою думку процедури, що забирають час та псують загальне враження від поїздки. Основне – приїздити до регіону не пізніше четверга, щоб мати досить часу на оформлення реєстрації та дозволів.

Рекомендацій щодо проходження маршруту декілька:

1. При плануванні проходження через перевали в ущ. Бадук, Хутий та Кічі-Теберда слід мати на увазі те, що лісники за поки що невідомим алгоритмом можуть забороняти шлях ними, і таким чином слід заздалегідь розробити запасні обхідні варіанти маршруту.
2. При плануванні проходження через перевали, що мають суттєву снігову або льодову складову, слід мати на увазі те, що в останні роки у зв'язку із глобальним потеплінням різко змінилася сніжно-льодова ситуація. Сніг в серпні можна знайти лише лежалий, та й те – лише у захищених від сонця ущелинах. Фактично у нашому поході лежалий сніг був лише з західного боку пер. Алібек. Льодовики можуть перетворитися на конгломератно-льодове болото, що потребуватиме проходження їх окільними шляхами. Відкриті льодовики можуть перетворюватися на льодопади, як у нашому поході було з пер. Джалаучат (п. Двоязичний). Можливо має сенс планувати проходження маршруту з такого роду перевалами на початку чи у середині липня, коли сніг ще є та льодовики “зручніші” для проходження. Доречі – останні роки схоже також погіршилася погода у регіоні. За спостереженнями уже із середини дня можуть починатися зливи чи опускатися туман.
3. При проходженні пер. Джалаучат має сенс взяти 1-2 скельних гака та скельний молоток (айсбайль) для організації командної страховки при виході групи на льодовик через рантклюдт л. Двоязичний таким чином зберігаючи час. Вважаю також, що станом на момент нашого проходження перевалом його категорія складності наближалася до 2А, тобто в майбутньому його слід класифікувати як 1Б*, можливо з поміткою ск.-лд.
4. При підході до пер. Кічі-Муруджу Центральний та Південний з боку дол. р. Кічі-Муруджу необхідно мати на увазі, що пам'ятник льотчику Карпуніну перенесли з місця, що описане в книзі “От Маруха до Эльбруса”, та не використовувати його як орієнтир.
5. При спуску з пер. Кічі-Муруджу Центральний в дол. р. Махар-Су має сенс пам'ятати, що невдвозі після останнього озера, що утворюється потоком Чауллучат, починається завал із величезних брил, пошук шляху через який потемну чи у сутінках може бути вельми складним та виснажливим, а місця для ночівлі до долини вже не буде. Під час проходження нашої групи була витрачена певна кількість часу на розвідку шляху та пошук камінних турів, що могли б його вказати. Тури ми знайшли, але склалося враження, що декілька відсутні та є зайві.
6. На маршрут, на якому планується технічна робота на зруйнованих скелях (особливо спуск), має сенс брати із собою декілька швелерних гаків, оскільки для їх розташування значно швидше можна знайти щілину. Один такий гак із спускової петлею було залишено для організації спуску дюльфером з пер. Беляєва на схід. Для гаків інших типів не вдалося знайти надійної щілини.

5. Додатки

5.1. Перелік особистого спорядження

5.1.1. Неспеціальне спорядження

Черевики основні
Взуття трекінгове (не обов'язково)
Взуття бівачне
"Фонарики"
Штані ходові (вітрозахист)
Шорти (не обов'язково)
Термоштані
Футболка ходова (бажано термо)
Футболка запасна
Полар
Куртка вітрозахисна
Куртка дощезахисна (або плащ-дощовик)
Теплозахист (пуховка або другий полар)
Шапка ходова
Шапка спальна
Сонцезахист (кепка, бандана, і т. ін.)
Окуляри сонцезахисні
Рукавиці/перчатки
Наплічник із самостраховкою
Карімат
Сідушка
Трекінгові палиці
Аптечка індивідуальна
Ліхтарик
КЛМН
Сірники в гермоупаковці

5.1.2. Спеціальне спорядження

Каска із самостраховкою
Страховальна бесідка зблокована із грудною обв'язкою
Карабіни 4 шт
Шайба
Льодоруб
Кішки
Льодобур
Вуси самостраховки 2шт
Прусиками 2 шт
Рукавиці страховальні
Лавинна стрічка

5.2. Перелік групового спорядження

Найменування	Вага
Палатка Hannah Troll (дюр.)	3550
Палатка Hannah Troll (вуглепл.)	3900
Спальники Pinguin Spirit (x2)	2000
Спальник Pinguin Topas	1750
Спальник PanAlp Mummy	1920
Спальники Marmot (x2)	1865
Котли (4л + 6л)	2000
Хознабір	300
Балони газові, (x6 + x6 у забросці)	690
Пальники Sovea (x2)	370
Пальник Fly (накрутна)	200
Пилка ціпна	250
Фотоапарат (x2)	450
Жумар (x1)	230

Найменування	Вага
Аптечка групова	3000
Ремнабір	1700
Комнабір	1700
Мотузка основна 47м	2750
Мотузка основна 50м	2900
Мотузка основна 25м	1500
Репшнур (Ф=8мм) 25м (у забросці)	875
Петлі (проміжні) (x6) (у забросці)	400
Петлі (станційні) (x4)	600
Закладки, "криса" (у забросці)	400
Гаки скельні (x6) (у забросці)	500
Молоток BS (у забросці)	805
Молоток Petzl (у забросці)	560
Усього (до заброски/після):	28660 / 33620

5.3. Склад групової аптечки

Антибактериальні: (антибіотики, препарати «от горла» (фарингіт), от кишкового отравлення)

инфиципро (ципрофлоксацин) 0,5 - 40
левомицетин 0,5 - 30
амоксил 0,5 - 30
гатифлоксацин 0,4 - 5
сульфадиметоксин - 10
бисептол - 20
нифуроксазид - 20
стрептоцид - 20
фарингосепт - 20
септефрил - 20
фгалазол - 20

Обезболивающие, противовосп., противоаллергические:

кетанов-20
спазмалгин-10
анальгин -10
аспирин-10
цитрамон - 18
флюколд - 12
колдакт - 10
зиклак - 10
нурофен - 6
нимегезик - 10
сиган - 12
но-шпа - 10
кофеин - 5
лоратадин - 10
амизон - 20 (противовирусное)
ибупрофен - 15
дибазол - 10 (индикатор интерферона - при гриппе)

Желудочные: (при гастрите, язве, поносе, запоре)

фестал - 10
викалин - 10
викаир - 10
лоперамид - 30
сенаде - 20
активированный уголь - 30
метаклопрамид - 10

Отхаркивающие: (от кашля)

бромгексин - 50
ацестад - 10
мукалтин - 20

Усиливающие циркуляцию крови, расширяющие периферические сосуды:

пентоксифиллин - 30
никотиновая кислота - 10

Успокоительные, сердечные:

валидол - 5
нитоглицерин - 20 (боли в сердце, отек легких)
рибоксин - 20

Мочегонные:

диакارب - 10

Кровоостанавливающие:

дицинон - 20

Адаптогены, иммуногены:

элеутерокок - из расчета 30 кап. в день на 1 чел., в 1 мл - 45 капель
аевит - из расчета 1 капсула в день на 1 человека
витамин С - 5 драже в день на человека
пыльца - 100 г на 2 недели на 1 человека

Перевязочные + операционные инструменты:

бинты - 6
вата - 1 (25 г)
шприцы - 6
лейкопластырь - 2 катушки + бактерицидный, много
нитки
иглы
зажим-иглодержатель
скальпель
кусачки костные Люэра (для трепанации черепа)
пила Джигли (для распиливания черепной коробки)
шприц Жанэ (для аспирации внутримозговой гематомы)
перчатки
напалечник

Ампулы:

гидрокортизон - 2
дексаметазон - 2
адреналин - 1
трамадол - 4
кетанов - 2
пентоксифиллин - 1
строфантин - 1
кордиамин - 1
сульфокамфонаин - 1
лидокаин - 5

Растворы:

спирт - 100
хлогексидин
хлорофиллипт
эхинацея
перекись водорода
софрадекс
нафтизин

Мази:

диклак - 50
долобене - 20
пантекстин
дермовейт
спасатель
левомеколь

5.4. Склад ремнабору

- мультиинструмент (пласкогубцы + отвертки)
- напильник
- шило
- набор игл (маленькие -10 шт, большие - 10 шт)
- булавки английские - 15 шт
- наперсток
- собачки на молнии

- кнопки
- пуговицы
- нитки тонкие
- нитки толстые
- шурупы
- гвозди маленькие
- гвоздь большой - 1 шт

- наждачка
- кольца для кошек
- проволока - толстая, средняя, тонкая
- клей цианоакриловый
- свечка
- набор пряжек к рюкзакам
 - трезубцы поясные - 3 шт
 - трезубцы маленькие - 3 шт
 - трехщелевки разные - 5 шт
- стропа в ассортименте
- резинка бельевая
- резинка шляпная

- тканево-резиновая лента
- шнурки длинные - 6 шт
- изолента
- скотч узкий
- скотч широкий
- трубка для ремонта дуг палатки
- ткань на заплатки в ассортименте
- сталька
- стельки
- веревка тонкая
- ложка
- липучки

Рекомендации - замечания:

- брать с собой обувное шило-крючок
- поясные пряжки рюкзака бывают разных размеров, все они должны быть представлены в ремнаборе
- среди заплаток должна быть толстая ткань типа кордуры - ею можно клеить дыры в обуви и рюкзаке
- стельки берутся максимального представленного в группе размера
- почти в каждом походе теряется ложка ;-)
- ножницы не брались отдельно, поскольку их брал другой участник. В общем случае - нужно брать
- как правило можно рассчитывать на спирт из аптечки для обезжиривания
- проволока позволяет чинить сломанные/потерянные замки на ремешках часов

5.5. Продуктова розкладка

Найменування	Вага
Гречка (каша)	2800
Гречка (суп)	480
Рис (каша)	2240
Рис (суп)	240
Пшеничка (каша)	2400
Пшеничка (суп)	240
Макарони	1800
Макарони (суп)	200
Мюсли	600
Пюре	2240
Капуста сух.	400
Буряк сух.	400
Морква сух.	400
Картошка сух.	400
Гриби сух.	200
Зелень сух.	80
Тушенка	1572
Рыб. Консерва	1920

Найменування	Вага
Сгуц. Молоко	400
Масло. Топленое	1760
Сублемясо	1920
Соя	1920
Сало (обед)	2400
Сыр (обед)	1920
Сыр (макарони)	640
Колбаса (обед)	1920
Сух. Черные	2880
Сух. Белые	3360
Бублики	1200
Прянички	1440
Мелоч	960
Арахис	640
Орехи	640
Фундук	640
Инжир	960
Изюм	960

Найменування	Вага
Курага	960
Халва	800
Щербет	800
Шоколад	2000
Сахар	3120
Карамель	2880
Чай	552
Специи	624
Соль	832
Кетчуп	1800
Горчица	960
Лук	960
Чеснок	288
Томатная паста	400
Какао	600
Сух.сливки	900
Усього:	62150

5.6. Кошторис затрат на похід

Поновлення групової аптечки	185,0 грн
Поновлення ремнабору	20,0 грн
Заправка газових балонів (лише використані, 10шт)	64,0 грн
Продуктова розкладка (лише по походу, без "відсидки" в Теберді та дороги)	1301,0 грн
Репшнур Ф=8 л=25м	35,0 грн
Скельні гаки (лише використані, 1шт швелер)	10,0 грн
Мобільний зв'язок (вирішення питань щодо оформлення та інших)	292,6 грн
Квитки на потяг №26 Київ-Кисловодськ до ст. Невинномисська	1776,0 грн
Квитки на потяг №25 Кисловодськ-Київ від ст. Невинномисська	1681,4 грн
Усього (на групу/на 1 особу):	5365,0 грн / 670,6 грн

Потяг Невинномисська-Черкеськ	240 руб
Автобус Черкеськ-Теберда	800 руб
Музей Кримшамхалова в Теберді	115 руб
Реєстрація у "Барсі"	2000 руб
Телеграма з Теберди в МКК т/к "Глобус"	145 руб
Машина Теберда-а/т "Алібек"	900 руб
Квитки на знаходження в ущ. Алібек	800 руб
Оплата за збереження заброски на т/б "Домбай" (2 місяця)	120 руб
Під'їзд від сел. Домбай до дол. р. Гончакір	1150 руб
Автобус Хурзук-Карачаєвськ	720 руб
Маршрутка Карачаєвськ-Черкеськ	572 руб
Маршрутка Черкеськ-Невинномисська	1000 руб
Усього (на групу/на 1 особу):	8562 руб / 1071 руб

5.7. Приклад відривного корінця бланку повідомлення про прибуття іноземного громадянина до місця перебування

Настоящим подтверждается, что

Фамилия ИТАЛИА Имя АЛЕКСАНДРОВНА Отчество ИВРАИНА

Гражданство ИВРАИНА

Дата рождения: число 11 месяц 06 год 79 Пол: Мужской Женский

Документ, удостоверяющий личность Вид: ПАСПОРТ Серия ЕН № 020672

в установленном порядке уведомил о прибытии в место пребывания по адресу:

Область, край, республика, АО КАРАЧАЕВО-ЧЕРКЕССКАЯ РЕСПУБЛИКА

Район ИВРАЧАЕВСКИЙ

Город или населенный пункт ДОНБАЙ

Улица ПИТОВЫЙ МЫС

Дом Корпус Строение Квартира

Срок пребывания до: число 26 месяц 08 год 2008

ОТРЫВНАЯ ЧАСТЬ К БЛАНКУ УВЕДОМЛЕНИЯ О ПРИБЫТИИ ИНОСТРАННОГО ГРАЖДАНИНА В МЕСТО ПРЕБЫВАНИЯ

Для принимающей стороны

Дата убытия иностранного гражданина: число 26 месяц 08 год 2008

Фамилия ООО БАРС Имя ООО Отчество БАРС

Подпись принимающей стороны

Печать организации

Отметка о подтверждении выполнения принимающей стороной и иностранным гражданином действий, необходимых для его постановки на учет по месту пребывания

ОТРЫВНАЯ ЧАСТЬ К БЛАНКУ УВЕДОМЛЕНИЯ О ПРИБЫТИИ ИНОСТРАННОГО ГРАЖДАНИНА В МЕСТО ПРЕБЫВАНИЯ

5.8. Бланк заявки на оформлення перепусток на право перебування у прикордонній зоні та приклад перепустки

Начальнику Пограничного управления
ФСБ России по КЧР
полковнику Новак Ю.В.

ЗАЯВЛЕНИЕ

Прошу Вашего указания на выдачу пропусков на право пребывания в пограничной зоне по маршруту:
 пос. Теберда – пос. Домбай – ущ. Хаджибей – ущ. Бадук – Бадукские озёра – пер. Бадук-Хутый (1А, 3150) – л. Б. Хутый – пер. Хутый Верхний (1Б*, 3200) или пер. Хутый (1А, 3100) – дол. р. Кичи-Теберда – “Зеленая гостиница” – л. Джалаучат – л. Сунахет – пер. Джалаучат (1Б, 3050) (или пер. Алибек (1А, 3000)) – а/л Алибек – пос. Домбай – пер. Чучхур (н/к, 2712) – дол. р. Бу-Ульген – дол. р. Кичи-Муруджу – пер. Кичи-Муруджу Центр. (1А, 3144) – дол. р. Махар-Су – дол. р. Джалпакол – озёра Куршо – пер. Беляева (1Б, 3480) + рад. восх. на в. Узловая (1Б альп., 3562) – дол. р. Мырды – а/л Узун-Кол – пос. Хурзук

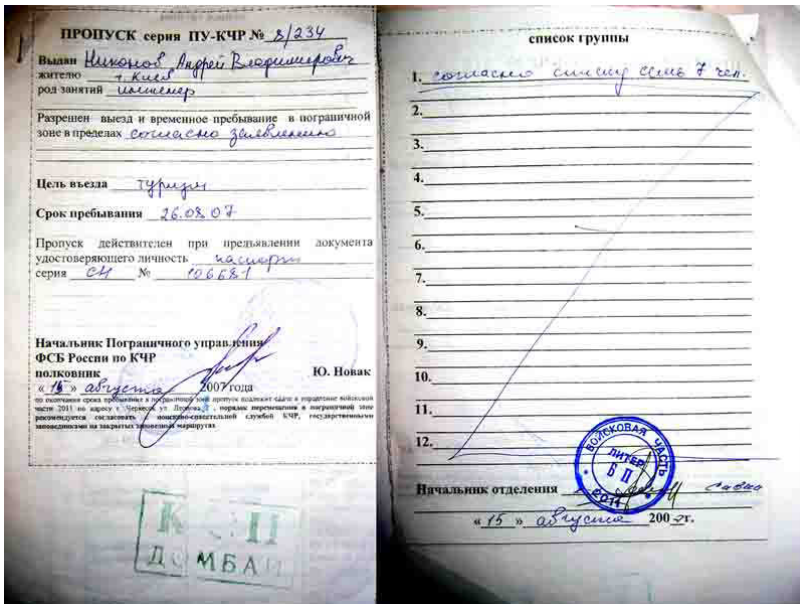
в целях прохождения спортивного туристского похода
 сроком с/по _____

список группы прилагается:

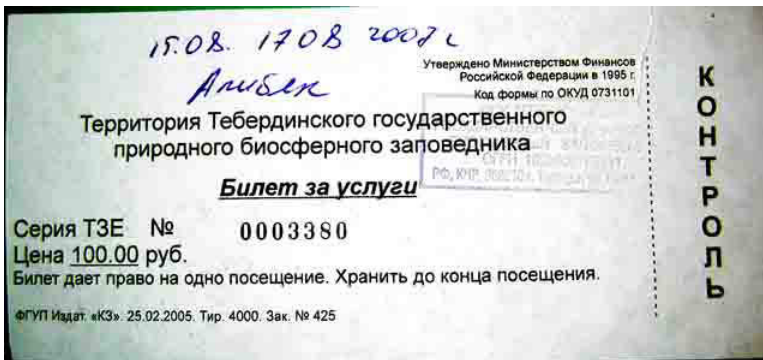
№ п/п	Ф.И.О. (руководителей и участников)	Дата, место рождения	Паспорт (номер, серия, кем и когда выдан), прописка	Место жительства	Место работы (учебы)
1.

Руководитель группы: _____ / _____ /

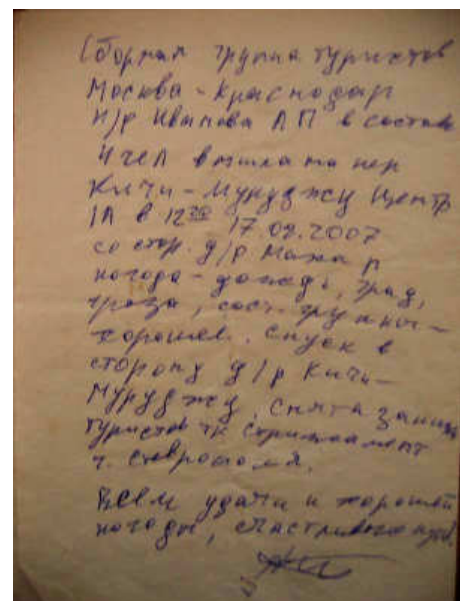
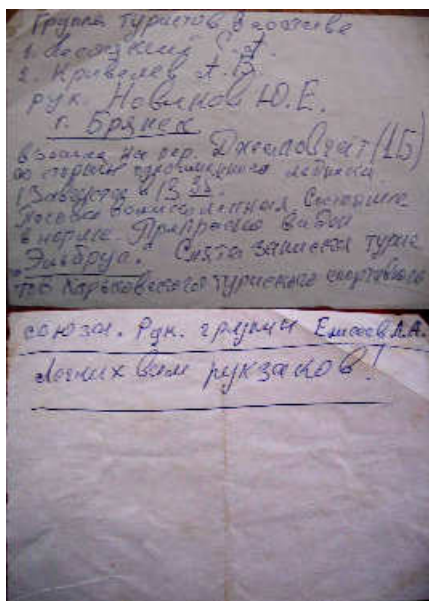
« _____ » _____ 200_ г.

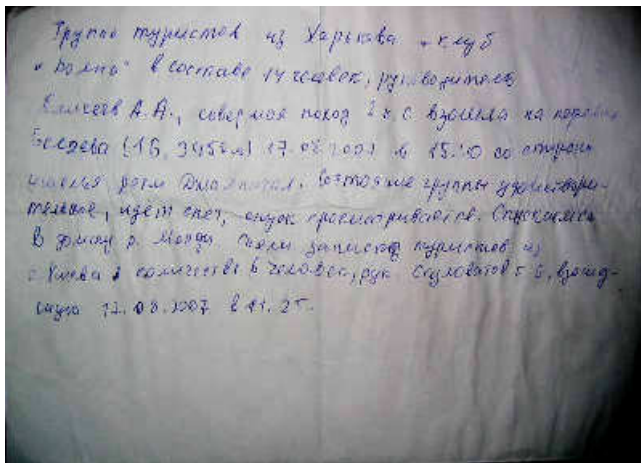

5.9. Приклад вхідного квитка Тебердинського державного природного біосферного заповідника

5.10. Зняті перевальні записки

5.11. Список використаних матеріалів

1. "От Маруха до Эльбруса". Алексеев А.А. 2003.
2. "Западный Кавказ. Узункол". Захаров П.П. 1999.
3. Сайт "Фотографии перевалов, вершин, долин, ледников и других объектов Кавказа".
<http://caucatalog.narod.ru/>
4. Сайт "Западный Кавказ – долины перевалы вершины". <http://wkavkaz.narod.ru/>
5. Сайт а/т "Алибек". <http://alibek.ru/>
6. Сайт з описами перевалів <http://pktgroup.narod.ru/description.html>
7. Сайт <http://www.dombai.info/>
8. Отчёт о горном туристском путешествии 3 к.с. по Западному Кавказу (Тебердинский хр., Аксаут, Домбай), 25.07- 4.08.1995. Руководитель группы: Смирнская Н.И.
<http://qvandra.chat.ru/archive/smirenskaya/aksaut95/index.html>
9. Отчёт о горном походе 3 к.с. по Западному Кавказу и Приэльбрусью, 1-18.08.2004. Руководитель Голубев М.В. http://caucatalog.narod.ru/troika2004/dt04_golubev.html
10. Отчёт о горном туристском путешествии 2 к.с. по р-ну Гвандры (Зап. Кавказ), 21-29.07.1991. Руководитель - Голоушкин А.В. http://wkavkaz.narod.ru/reports/lqu91_gvandra/index.html
11. Отчет о спортивном походе 3 к.с. по Западному Кавказу и Приэльбрусью (Даут - Гвандра - Эльбрус), 12.07- 2.08.2004 в рамках горной школы базового уровня при МГУ (нач. школы Зеленцова Е.В.).
http://www.skitalets.ru/mountain/2006/kavkaz_sergin/index.htm
12. Паспорт перевала Чучхур (н/к). Автор Настя Волкова. <http://www.tkg.org.ua/node/4388>
13. Отчет о горном туристском спортивном походе 3 к.с. по Западному Кавказу, 8-24.08.2006. Руководитель Волкова А.Ю. <http://www.tkg.org.ua/node/3807>
14. Отчёт о горном походе 3 к.с. по Западному и Центральному Кавказу (Даут, Гвандра, Узункол, Приэльбрусью) в июле 2004. Руководитель Савенков К. <http://savenkov.lvk.cs.msu.su/tourizm/trips/2004/daut-elbrus/>